

No 2 . 1945

Sukupuu

ILMESTYY
VÄÄNÄSTEN SUKUSEURAN R.Y.
KUSTANNUKSELLA

SAVON SANOMAIN KIRJAPAINO OY. KUOPIO 1945

SISÄLLYS:

	siv.
<i>Oskari Väänänen</i> : SUKUKUNNIA — SUKUYLPEYS	54
<i>Elsa Väänänen</i> : LASSILAN TILAN VAIHEITA	56
<i>Kaarlo Teräsvuori</i> : VÄÄNÄSTEN SUKUNIMEN IÄSTÄ JA ALKU- PERÄSTÄ	59
<i>Kalle Väänänen</i> : VIÄNÄSTEN SUKUVIRSJ	66
<i>Jorma Väänänen</i> : KOMEAT HÄÄT JUVAN PAPPILASSA	70
<i>Ilkka Väänänen</i> : PERINNÖLLISISTÄ OMINAISUUKSISTA II	80
<i>Veikko Väänänen</i> : VÄHÄINEN MUISTELMA APPELSIINIEN JA MAKAROONIEN MAASTA	84
<i>Terttu Väänänen</i> : SUOMENTAJA JA KIRJAILIJA ANTTI JUHANA WEÄNÄNEN	87
VÄÄNÄSTEN VEISTÄMÄÄ	91
<i>Jorma Väänänen</i> : PÖLJÄN LASSILAN SUKUHAARA	101
<i>Klaus B. Väänänen</i> : "KALLEN ISÄ", LAPSUUSMUISTELMIA II ..	105
TOIMISTON TIEDOITUKSIA	107
VÄÄNÄSTEN SUKUSEURAN JÄSENLUETTELO (jatkoa)	109
OIKAISUJA	110
KUVAT: Lassilan isäntäväki: Janne ja Elsa Väänänen lapsineen	56
Lassilan talo	57
Annette Wenell	72
Maria Hillbom	76
Anna Ståhlberg	76
Emelie Kepplerus	77
Jenny Therman	77

SUKUTUNNE – SUKUYLPEYS

Jokaisen yhteisön menestykselliselle toiminnalle on aivan ratkaisevaa se tunne, joka yhteisön jäsenien kesken vallitsee. Kuta kiinteämmin yhteisön jäsenet tuntevat yhteenkuuluvaisuutensa, sitä paremmin he koettavat viedä yhteistä asiaansa eteenpäin. Näin on laita yhtähyvin taloudellisissa yrityksissä kuin aatteellisissakin järjestöissä. Sukuseuramme on paremmin aatteellinen järjestö kuin taloudellinen yritys. Määrätyt taloudelliset pyrkimykset liittyvät kuitenkin sangen kiinteästi seuramme toimintaan. Vaikkapa me aatteellisesti olisimme kuinka „henkeä täynnä”, emme ilman taloudellista pohjaa pääsisi pitkällekkään. Tällä kertaa jätämme kuitenkin taloudellisen tarkastelun sivuun ja pohdimme seuramme aatteellista perustaa.

Kun seuramme pyrkimyksenä on suunnata tutkimuksen valokeila sukumme menneisyyteen, me löydämme juuri sieltä, menneistä ajoista, oikean pohjan aatteellemme. Sukututkimus tunkeutuu vuosisatojen taakse esi-isiemme elämään sikäli, kuin se on mahdollista. Se tuo päivänvaloon menneitten polvien elämää ja lähentää meitä menneisyyteen. Kuta enemmän tietopiirimme taaksepäin laajenee, sitä kiinteämmin tunnemme olevamme isiemme juurta. Tuo tunne, *yhteenkuuluvaisuus menneeseen, sukutunne* antaa pohjan kaikelle seuramme toiminnalle. Sillä vain vanhalle, *esi-isiltä peritylle pohjalle* voidaan rakentaa uutta ja pysyvää. Kaikki uusi, millä elämän alalla tahansa, joka ei pohjaudu ennen elettyyn, on kuin juureton puu. Se ei jää pysyväiseksi, vaan katoaa hetken oltuaan.

Sukutunne liittää meidät nykypolven ihmiset esi-isiemme menneisyyteen. Siten me liitymme yhdeksi suureksi perheeksi, joka on ollut olemassa jo vuosisatoja. Tämä tietoisuus sukumme ulottuvaisuudesta taaksepäin aina sinne, missä ensimmäinen Väänänen perusti perheensä ja istutti sukupuunsa, on meille kannustimena elämässämme. Tästä sukupuusta syntyi versoja ja uusia Väänäsuperheitä muodostui laajalle alalle Savoon ja Kar-

jalaan. Nimeen liittyvä sukutunne yhdisti nämä hajallaankin asuvat uutisperheet toisiinsa. Vuosisadasta toiseen levitti sukupuu lehvänsä yhteisen Väänästen suurperheen ylle. Me voimme olla ylpeitä siitä, että sukumme on yhtäjaksoisesti, katkeamattomana kestänyt vuosisatojen tuomat myrskyt. *Tuhannet suvut maassamme ovat eläneet elämänsä loppuun ja sammuneet, mutta meidän sukumme jatkaa yhä elinvoimaisena elämäänsä.* Se on suuri onni ja Luojan anti, josta saamme olla kiitollisia korkealle Kaitsemukselle. Aivan samoin kuin me suomalaisina saamme olla ylpeitä siitä, että kuulumme Suomen kansaan, aivan samoin me Väänäsukuisina saamme olla ylpeitä suvustamme. Yhtä vähän kuin kansallisylpeys on pöyhkeilyä, yhtä vähän sukuylpeys on sitä. Me suomalaiset emme vain osaa antaa oikeaa arvoa kansallisuudelle, emme osaa olla ylpeitä kansallisuudestamme. Me olemme liian kauan kansana eläneet vieraiden käskyläisinä, niin että emme vielä ole oikein jaksaneet päästä irti tuosta vuosisataisesta, nöyrästä renginmielestä. Mutta vaikkapa me kansana olemme olleet toisen käskettävänä, *olemme me yksilöinä aina olleet vapaita*, omia herrojamme. Suomalainen talonpoika ei koskaan ole ollut orja, ja Suomen kansa on talonpoikaisjuurta; sitä olemme mekin Väänäset, ja siksi *meissäkin, Väänäsissä, saa ja pitää olla vapaan miehen tuhatvuotista sukuylpeyttä.*

Mutta tämä ylpeys ei saa nousta tyhjään päähän. Meidän on muistettava, että mies, joka ylpeilee vain sukuperällänsä, ei ole sen arvoinen. *Ei ole ketään suvultaan niin korkeaa eikä ketään niin alhaista, ettei hän työllään ja teoillaan voisi nostaa tahi painaa sukunsa kunniaa.*

Niinkuin kansallisylpeyden tulee varjella meitä ryhtymästä kansamme kunniaa alentaviin tekoihin, niin on meidän sukuylpeyden voimalla säilytettävä sukumme kunniakas menneisyys himmentämättömänä.

Sukutunteen, *sukuhengen avulla on meidän noustava ja pyrittävä aina ylemmäksi ja eteenpäin. Sukuylpeyden voimalla on meidän aina kannettava nimemme kunnialla.* Meidän on teoillamme osoitettava olevamme kyllin arvokkaat nöyrinä pyrkimään esi-isiemme kunniakkaaseen joukkoon.

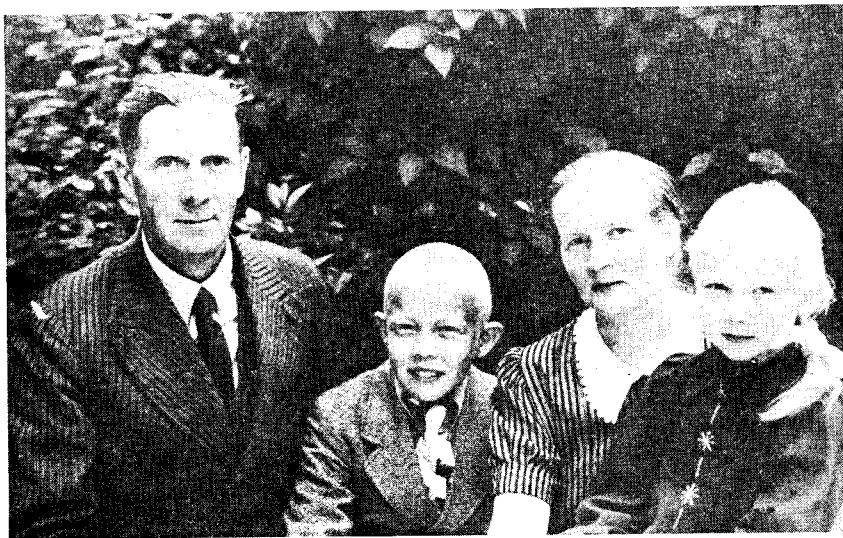
Suvun kunnia velvoittaa!

OSKARI VÄÄNÄNEN

ELSA VÄÄNÄNEN:

LASSILAN TILAN VAIHEITA

Kun Kuopion läänin Maanviljelysseura juhlassaan 1937 jakoi kunniakirjoja tiloille, jotka olivat olleet 200 vuotta saman suvun hallussa, heräsi kysymys, joko Lassilan tila Siilinjärven pitäjän Pöljän kylässä pääsisi kunniakirjan saajien joukkoon. Tiedettiin, että tila oli kyllä kauan ollut Väänäsen suvun asumana ja viljelemänä. Asiaa tutkittaessa saatiin selville, että vuonna 1739 Kuopion pitäjästä, Kehvon kylässä olevasta Puiroolahden talosta tuli *Knut Wäänäinen*, samannimisen Knutin poika, nykyisen Siilinjärven (silloisen Maaningan) pitäjän Pöljän kylään, Lintuniemen taloon. Sinä aikana Lintuniemen talo käsitti Lintuniemen, Koivulan sekä Lassilan tilat, jotka myöhemmin Lintuniemestä eroitettiin. Knutin poika, 1759 syntynyt *Lars Samuel*, tuli viljelemään Lassilan taloa antaen sille nimensä. On vaikeata saada selville asiakirjoista, minä vuonna hän saapui Lassilaan. Ruumiinvoimiltaan hän kuului olevan vahva mies, sillä perimätieto kertoo hänen kantaneen tynnyrin rukiita kumpaisessakin kainalossaan. Suuren keltaisen tukkansa tähden häntä sanottiin "Lassilan kuhi-

Lassilan isäntäväki: Janne ja Elsa Väänänen sekä heidän lapsensa Hannu ja Elsa.

laspääksi". Hänen vaimonsa vuodesta 1796 oli *Anna Stiina Hakkarainen*, ja heillä oli avioliitossaan monta poikaa.

Vanhin Kuhilaspään pojista, Pekka, syntyi Lassilassa 1797. Hän oli talossa isäntänä vv. 1840—1860. Hänen mainitaan olleen myös lautamiehenä. Hän oli kahdesti naimisissa: ensiksi *Anna Ruuskasen* kanssa Tölvältä ja hänen kuolemansa jälkeen *Helena Pekkarisen* kanssa Murtolahdesta. Yhdeksästä lapsesta on vanhin, *Lasse Samuli* ollut isäntänä 5 vuotta (1860—1865), jonka jälkeen kirjoihin on merkitty isännäksi *Juho Pekka*. Hän oli isäntänä oikeastaan sisarusparvessa omalla osuudellaan, kun *Salomo*-niminen veljes, voimakkaana ja käytännöllisenä luonteena kaukonäköisesti johti talon hoitoa. Talon elämä oli työntäyteistä, virkeätä ja monipuolisesti puuhakasta. Peltoalaa lisättiin, ja se kasvoi hyvin voima-peräisen hoidon ansiosta. Taloon perustettiin meijeri, jossa kylän talot käyttivät maitonsa. Voita välitettiin Englantiin asti. Talossa harjoitettiin myös ns. aittakauppaa, kun kauppapuodit olivat kaukana: Siilinjärvellä ja Kuopiossa asti. Juho Pekka kävi ostelemassa nahkoja, lintuja ja voita, ja Salomo myi niitä edelleen oman maan ja ulkomaiden kaupunkeihin. Salomo näyttääkin olleen muista veljeksistä poikkeava persoona, koska vain hänelle on tehty muistoksi karsikko, joka vieläkin on Lassilan aitan oven yläpuolella hänestä muistuttamassa. Hänen serkkunsa tytär, kansakoulunopettaja *Anni Väänänen*, joka lapsena 1880-luvulla paljon oleskeli Lassilassa, on kertonut muistavansa Salomo-isännän erikoisen hienopiirteisenä, tummatukkaisena, joustavakäyttöksisenä henkilönä — eräänlaisena „herasmiehenä”, joka tuli kaikkien naapuriensa sekä vieraiden kanssa erinomaisesti toimeen ja suhtautui kaikkiin ihmisiin sydämellisen ystävällisesti.

Lassilan talo.

Salomon kuoltua 1891 isännän tehtävät jäivät Juho Pekan hartioille — Lassi Samuli-veli oli vuonna 1865 myynyt perintöosansa veljilleen ja muuttanut Nilsiä Sänkimäkeen torppariksi. Lassilan Jussi on kyläläisten muistissa omalaatuisena henkilönä. Hän vaali edelleen liikemiehen perinteitä, perusti sahan, joka Puustellin luona aloitti sahailla puita omiksi sekä kyläläisten tarpeiksi. Saha oli aina keväisin jonkin kuukauden ajan käynnissä. Myöhemmin se muutettiin Lassilaan. Suvun parasta omalla tavallaan katsoen Jussi erikoisen säästeliäästi käytti talon metsiä — siihen aikaan humisikin Lassilan ympärillä juhlallinen männikkö. Vanhemmalla puolen ikäänsä hän meni naimisiin *Vilhelmiina Raatikaisen* kanssa Maaningan pitäjän Käärmelahden kylästä. Hänet, anoppini, muistan vanhan ajan arvokkaana emäntätyyppinä astelemassa Lassilan piholla, ja taitavana emäntänä ja rauhallisella tavallaan hoiteli ja ohjaili taloa aikanaan sen vaikeissa olosuhteissa — varsinkin miehensä kuoltua 1924.

Huolehtien poikiensa tulevaisuudesta Juho Pekka hankki aikoinaan heille omat talot. Vanhin, *Janne* jäi Lassilaan, *Aatu* meni viljelemään Pohjolanmäkeä ja *Kalle* Panninniemen taloa — näin nykyinen sukupolvi pyrkii täyttämään paikkansa renkaana Väänäs-suvun ketjussa.

VÄÄNÄSTEN SUKUNIMEN IÄSTÄ JA ALKUPERÄSTÄ

Jokainen meistä tietää, että V ä ä n ä n e n on savolainen sukunimi, mutta jos kysytään missä, miten ja milloin se on sukunimeksi tullut ja mitä se merkitsee, silloin osoittautuvat tietomme hyvin puutteellisiksi. Näiden kysymysten valaiseminen lienee sentähden tällaisessa tilaisuudessa paikallaan.

Savossa nykyään käytetyt sukunimet voimme jakaa kahteen ryhmään, suomenkielisiin ja muunkielisiin, jolloin epäröimättä luemme Väänäsen suomenkielisten ryhmään, vaikka emme tiedäkään sen merkitystä. Kolmannen ryhmän muodostavat eräät viime vuosikymmeninä Suomalaisuuden Liiton suosiollisella avulla otetut nimet tai paremminkin nimikkeet, jotka eivät ole mitään kieltä eivätkä myöskään oikeita sukunimiä, jos hyväksymme tunnetun totuuden, että kaikilla nimillä on alkuaan ollut oma sanallinen merkityksensä.

Savon suomenkieliset sukunimet voidaan jakaa ikänsä perusteella alaryhmiin. Jos sanomme 1800- ja 1900-luvuilla syntyneitä nimiä nuoriksi, 1600- ja 1700-luvuilla muodostuneita vanhoiksi ja 1500-luvulla, siis uuden ajan alussa käytettyjä hyvin vanhoiksi sekä keskiaikaisia sukunimiä ikivanhoiksi, niin Väänänen kuuluu ainakin hyvin vanhoihin, mutta todennäköisesti ikivanhoihin nimiin.

H a n n e s G e b h a r d on tunnetussa, mutta nykyään jo harvinaisessa väitöskirjassaan „Savonlinnan läänin oloista vuoteen 1571” (painettu 1889), julkaissut tilaston kaikista Savonlinnan läänissä vuoden 1571 hopeaveroluetteloissa tapaamistaan suomalaisista sukunimistä, joita hän löysi vähän yli 600.

Näiden luetteloiden syntyhistoria on seuraava. Ruotsi oli ollut 7 vuotta sodassa Tanskaa vastaan. V. 1570 tehtiin rauha Stettinissä. Ruotsin maksettavaksi määrättiin 150,000 taalaria tanskalaisten valloittaman Elfsborgin linnan lunastamiseksi. Tämän summan kokoonsaamiseksi suostuivat Tukholman valtiopäivät suorittamaan erityisen omaisuudenluovutusveron koko valtakunnasta. (Ruotsikaan ei silloin selvinnyt pelkällä myötätunnolla.) Tämä vero, n.s. hopeavero eli Elfsborgin lunnaat, oli maaseudulla 1/10 kaikesta irtaimesta omaisuudesta, kaupungeissa hiukan vähemmän. Uudessa sodassa joutui Elfsborg v. 1612 taas tanskalaisten käsiin ja oli lunas-

tettava takaisin miljoonalla taalarilla, jota varten määrättiin maksettavaksi kuuden vuoden aikana raskas suostuntavero. Sitä joutuivat maksamaan Ruotsi-Suomen kaikki asukkaat kuninkaasta viimeiseen renkiin ja piikaan asti. Molempia kertoja varten tehdyt veronkantoluettelot ovat enimmäkseen säilyneet.

No niin. — Palatakseni Gebhardin väitöskirjaan, joka monessa suhteessa on erinomainen Savon ja savolaisten entisyyden selvittäjä, en voi olla valittamatta, että hänen tietonsa ja taitonsa eivät ole riittäneet, kun on ollut muutettava hopeaveroluettelon savolaisia sukunimiä kirjoitustavaltaan nykyaikaiseen muotoon. Niinpä hän on tilastossaan yhdistänyt *Hatsoiset* ja *Hassiset*, luullut *Putkoista* ja *Puttoista* samaksi nimeksi ja lukenut *Ylöisen Iiläiseksi*. Ikävintä meidän kannaltamme on, että hän on pitänyt *Väänäistä* ja *Venäläistä* samana nimenä. Hän ei ole tullut ajatelleeksi, että 1500-luvun kirjurit usein merkitsivät ä:n e:llä ja pitkän ääntiön yhdellä kirjaimella, joten heidän ääntämistapansa ei ole eronnut nykyaikaisesta hetikään niin paljon kuin heidän kirjoitustapansa.

Venäläisen tai Väänäisen sukunimeä kantavista verotetuista Savonlinnan läänin eri nimismieskunnissa, s.o. koko Savossa, Gebhard esittää seuraavan tilaston v:lta 1571:

Venäläinen (Venhelen, Wenhilainen, Wenelain, Venelen, Weneinen, Wäneinen): Visulahdella 1, Pellosniemellä 5, Juvalla 1, Säämingissä 4, Rantasalmella 5 ja Tavinsalmella 4 eli yhteensä 20 verotettua Venäläistä ja Väänäistä. Kun alkuperäiset luettelot ovat vielä sotaa paossa, ei ole mahdollista saada selville, montako näistä verotetuista on Väänäisiä. Piilossa ovat myöskin muut 1500- ja 1600-luvun asiakirjat, mutta niistä on onneksi käytettävissä muutamia muistiinpanoja. Kun omat muistiinpanoni ovat hyvin yksipuolisia ja Väänästen sukuarkistossa olevat toistaiseksi hajanaisia ja tarkistamattomia, olen turvautunut *Antero Pelkosvainajan* poimintoihin ja johtaja *Väinö Suurosen* erinomaisen arvokkaiisiin muistiinpanoihin Savon sukunimistä vuosien 1561 ja 1664 maakirjoissa. Ne koskevat ainoastaan tilallisia. Niiden mukaan oli Rantasalmen nimismieskunnan Tuusmäen neljänneskunnan Mielittylän kylän kymmeneskunnassa v. 1561 kaksi tilallista nimeltä Väänäinen, nimittäin *Matti Jussinpoika Väänäinen* ja *Heikki Jussinpoika Väänäinen*. Asuinpaikan nimi näyttää olleen Mielitynmäki (v. 1664). — Pellosniemen nimismieskunnan Pitkänlahden neljänneskunnan Seppälän kylässä asuviksi v. 1561 on merkitty *Pekka Pekanpoika*, *Lauri Ollinpoika Väänäinen* ja *Olli Laurinpoika*, mutta ei ole ihan varmaa, ovatko näistä ensimmäinen ja viimeinen Väänäisiä, kuten luulisin. Pellosniemen hallintopitäjä käsitti 1500-luvulla nykyiset Anttolan ja Ristiinan kunnat sekä osia Mikkelin, Hirvensalmen, Mäntyharjun ja Puumalan kunnista, joten tässä ilmeisesti on kysymys

nykyisestä Mikkelin pitäjän Väänälän kylästä, joka on ihan Anttolan rajalla. Väänäisen nimi esiintyy täällä muuten jo v:n 1541 maakirjassa.

V. 1561 olivat Väänäiset ehtineet jo Pohjois-Savoonsakin. Tavinsalmen nimismieskunnan Savilahden neljänneskunnassa hallitsivat näet silloin *Antti Väänäinen*, *Antti Korhoinen* ja *Olli Ikäheimoinen* yhdessä Kehvoinranta sekä useita muita maa-alueita. Ilmeisesti tämä on sama lautamies Antti Väänäinen, jolle muutamia vuosia sitten pystytettiin muistokivi Kehvolle.

On otettava huomioon, että jonkun henkilön nimi saattaa vanhoissa maakirjoissa kummitella vuosikymmeniä hänen kuolemansa jälkeen, joten ei ole varmaa, että juuri ne Väänäiset, joiden nimet olen maininnut, olivat v. 1561 asianomaisen tilan omistajia. Sukunimen ikää ja alkuperää etsiesämme meille riittää tieto, että mainitun vuosisadan keskivaiheilla Väänäisiä oli jo sekä Suur-Savossa että Vähässä Savossa. Milloin ja mistä heitä muutti Oulunjärven erämaihin ja Pohjois-Karjalaan, täytyy tällä kertaa jättää käsittelemättä. Tulkoon vain mainituksi, että 1600-luvulla heitä on jo molemmissa paikoissa.

Asiakirjojen avulla voisimme seurata Väänäisten esiintymistä Suur-Savossa taaksepäin vuoteen 1541, mutta sen jälkeen meidän on turvaututtava paikannimitutkimukseen, koska vanhempia maakirjoja ei ole. On etsittävä *Väänäinen*, *Väänälä* ja *Väänä*-nimisiä paikkoja.

Sellaiset sukunimet kuin Pelkoinen, Valkoinen, Korhoinen, Ikoinen ja Väänäinen johtuvat henkilönnimistä *Pelkoi*, *Valkoi*, *Korhoi*, *Iko* ja *Väänä*, joihin on liitetty adjektiivinen, laatua ilmaiseva pääte ilmoittamaan, että joku henkilö kuuluu tällaisen miehen perheeseen, sukuun tai jälkeläisiin. Oikeastaan olisi siis suomenkielen mukaisesti sanottava ensiksi sukunimi ja sitten etunimi, kuten unkarinkielessä vielä nykyäänkin tehdään, siis Pelkoinen Matti, Valkoinen Tatu, Punainen Sasu, Korhoinen Antti ja Väänäinen Kalle; puhutaanhan vieläkin Kauppiis-Heikistä.

Vanhimmat kylännimet ja usein muutkin paikannimet, kuten saarien, apajapaikkojen j.n.e., ovat Suomessa vanhoja, usein pakanuuden aikaisia henkilönnimiä tai niistä johdettuja, nuoremmat sukunimistä johtuvia. Esim. Suonenjoella on kylä nimeltä Sianjalka, joka epäilemättä on saanut nimensä *Sianjalka*-nimisestä miehestä. Olen valtionarkistossa nähnyt asiakirjan, jossa erästä tämän kylän asukasta sanotaan milloin Sianjalkaiseksi, milloin Jalkaiseksi. Nimestään huolimatta ei tämän henkilön esisien tarvitse olla sukua Svinhufvudeille muuten kuin henkisesti. Muinaiset suomalaiset kunnioittivat näet suuresti metsäkarjun urhoollisuutta, joten sellaiset sukunimet kuin Karjuinen ja Sikainen olivat miehelle kunniaksi.

Sanoin äsken, että Väänäisten alkuperää etsittäessä on haettava sellai-

sia paikannimiä kuin Väänäinen, Väänälä ja Väänä. Kylän tai talon nimenä tavataan kahta ensiksi mainittua Savossa ja Pohjanmaalla, mutta valitettavasti ei voitane todistaa, että ne olisivat peräisin vuotta 1541 vanhemmalta ajalta. Entäs Väänäisen ja Väänälän alkumuoto Väänä? Onko sitä olemassa missään osassa Suomea? En tiedä miten nykyään on laita, mutta Suurosen papereista se löytyi kahdestakin kohdasta, nimittäin Wäänän saaren ja Wäänän niemen luhdan nimistä.

Vuoden 1561 maakirjan eli „kukkarokirjan” mukaan kuului Säämingin nimismieskunnan Säämingin neljänneksen Kokonsaaren kymmeneskunnassa asuvalle Pekka Heikinpoika Monoiselle m.m. *Wäänän saari* („Wänän sari”). Missä tämä saari oli ja onko sillä vielä sama nimi, sitä en tiedä. Nimi ei voine tarkoittaa Savonlinnan kaupungin lähellä olevaa pientä Venäjän saarta (Vennään soarj), koska viimeksi mainittu on liian vähäpätöinen tullakseen mainituksi v:n 1561 maakirjassa.

Wäänän niemen luhta (Wänä Niemen Luchta”) mainitaan samassa maakirjassa. Se kuului niihin raja-alueisiin, jotka Porkkalan herran (Lammin pitäjässä) Savonlinnan käskynhaltijan Gödik Fincken aikana v. 1598 pidettyssä tarkastuksessa saatiin Venäjältä Ruotsin kruunulle ja jotka Fincke lautakunnan läsnäollessa antoi talonpojille viljeltäviksi valtiolle aikanaan maksettavaa veroa ja velkaa vastaan. Epäilemättä nämä rajamaat olivat v. 1595 tehdyssä Täyssinän rauhassa joutuneet Venäjältä Ruotsille ja liitettiin nyt Savoon. Wäänän niemen luhta sijaitsi siis Pähkinäsaaren rauhahan rajan itäpuolella, joten sille nimensä jättäneen Wäänänkin oli täytynyt aikanaan asua tai ainakin oleskella siellä. Ovatko sekä Wäänän saari että Wäänän niemen luhta saaneet nimensä samasta miehestä, jäänee ratkaisematta. Jompikumpi paikannimi, elleivät molemmat, saattaa hyvinkin olla ainoa säilynyt muistomerkki kaikkien Väänäisten kantaisästä.

Muualta Suomesta ei toistaiseksi tunneta Väänä-nimeä eikä mistään murteesta ole tiettävästi merkitty muistiin „väänä”-sanaa. Koskenpään kunnassa Keski-Hämeessä on Väänekoski, jota tohtori *T. I. Itkosen* ilmoituksen mukaan paikkakuntalaiset sanovat *Väänäkkoskeksi*. Kielimiehet eivät tiedä tämän nimen merkitystä, mutta luulevat, ettei sillä ole mitään tekemistä Wäänän kanssa.

Mitä Wäänän merkitykseen tulee, eivät sitä tunne *Gananderin* eikä *Lönnrotin* sanakirjat, ei myöskään „Sanakirjasäätiö”. Mutta „Suomen *Suku*”-nimisen säätiön kokoelmissa on kaksi sanaa, jotka rovasti *K. A. Pfaler* on lähettänyt Kuhmoniementä kolmisenkymmentä vuotta sitten ja joiden kantasana on ilmeisesti väänä. Ne ovat „väänäkkä” ja „väänäkäs”, joiden molempien ilmoitetaan merkitsevän samaa, nimittäin mietoa, esim. mietoa säätä. „Sanastaja”-lehti on tiedustellut, tunnetaanko näitä sanoja vielä missään, mutta ei ole saanut yhtään myöntävää vastausta.

Sen sijaan on Perniöstä ja Muurlasta saatu sana „*väänyläinen*”, joka merkitsee luikertelevaa köynnöskasvia, esim. humalan vartta. Kun Humalainen on kylän nimi sekä Hämeessä että Karjalassa ja sukunimi ainakin Hämeessä, niin olisihan Väänyläinen melko käyttökelpoinen nimitys hyvin pitkälle, huonoryhtiselle miehelle. Ja kun henkilönnimestä Mieto on tullut suku- ja pitäjännimi Mietoinen, niin miksi ei Väänästä olisi voinut syntyä Väänäinen?

Luulen kuitenkin, että kuhmoniemiäiset ovat erehtyneet „väänäkkä” ja „väänäkäs” sanojen merkityksestä. Kun väänä-sanaa ei asiantuntijoiden mielestä voi johtaa venäjänkielestä eikä lapista, voisivat vieraista kielistä tulla kysymykseen lähinnä ruotsin- ja vironkielet. Ruotsinkielessä on kyllä sana „*vän*” (lue: veen), joka kirjoitetaan hyvin samaan tapaan kuin Väänä on kirjoitettu 1500-luvulla ja merkitsee rakastettavaa (älsklig), kaunista, ystävällistä ja on samaa juurta kuin roomalaisten rakkaudenjumalattaren Venuksen nimi, mutta valitettavasti „väänä” ja „vän” äännetään siksi paljon eri tavalla, ettei näillä sanoilla voi olla mitään yhteyttä.

Mutta vaikka Väänäisten nimi ja sukupuu ei ulotukaan roomalaisten rakkaudenjumalattareen asti, on niille kuitenkin löydettävissä lähtökohta Savon ulkopuolelta, nimittäin Virosta.

Keilan pitäjässä (kihelkond) Harjumaalla Pohjois-Virossa oli ennen sotaa *Väänan kunta* (Vääna vald), pintaalaltaan 76 km². V. 1934 siinä oli asukkaita 1,339 henkeä ja viljelmiä 295. Samassa kunnassa oli v. 1937 Tallinnan—Väänan kapearaiteisen rautatien *pääteasema nimeltä Vääna*, 25 km Tallinnasta länteen. Aikaisemmin oli kylässä *Väänan moisio*, joka nyt on palstoitettu. Tämä moisio mainitaan asiakirjoissa jo v. 1325. Kylän ja moision saksalainen nimi on *Fähna*.

Pohjois-Harjumaalla on *Väänanjoki* eli *Tõdvajoki*, joka alkaa Juurun pitäjästä Järlepan järvestä, on 75 km pitkä ja laskee Suomenlahteen Suurupin niemen länsipuolella.

Paliveren kylässä Läänemaalla lähellä Haapsalua on *Väänlan* kylä, siis Väänälän kylä.

Koska Viron paikannimet ovat usein, kuten tässäkin tapauksessa, genetiivissä, on Väänan perusmuoto, nominatiivi *Vään*. Wiedemannin virolais-saksalaisen sanakirjan mukaan on „*wään*” Tarton murteessa genetiivissä „*wäänä*” ja merkitsee lonkeroa, köynnöstä, raamatun kielessä viiniköynnöstä. (Uusimman näkemäni virolais-saksalaisen sanakirjan mukaan viiniköynnös on viroksi „*viinavääne*”). Wiedemannin sanakirjasta poimittakoon vielä muutamia tähän liittyviä sanoja: „*wäänakas*” (lue: väänakkas), genetiivissä „*wäänaka*” (lue: väänakka), taipuvainen, koukussa oleva, kyyryssä oleva; „*wäänama*” (wäändma), vääntää, kääntää, kiertää; „*wääniline*”, kiemurainen, köynnöksinen; „*wäänikas*” (lue väänikkas), gen.

„wäänika” (lue: väänikka), ivallinen, pilkallinen, vastahakoinen, uppiniskainen, niskoitteleva („wäänikas öppima”, huono oppimaan).

Nyt meillä on siis tiedossa Väänäisille sekä kantaisä Väänä että alkukoti, joko Väänä tai Väänla, lisäksi oma kunta, oma joki ja oma rautatienasema — Pöljän pysäkin lisäksi. *nen*-päätteen on sukunimi saanut vasta Savossa, kuten paikannimet Väänän saari ja Väänän niemen luhta todistavat. Milloin se on tapahtunut, siitä voidaan esittää vain arveluja, samoin siitä, milloin ja mitä tietä savolaisen Väänän esi-isät tai hän itse ovat tulleet Savoan. Vanhimman maakirjoissa mainitun Väänäisen ja Väänän saarelle sekä Väänän niemen luhdalle nimensä jättäneen Väänän välillä saattaa olla sangen monta sukupolvea Väänäisiä.

Jos Väänä on vironkieltä, kuten näyttää ilmeiseltä, ja jos se olisi kulkeutunut henkilönimenä Savoan Karjalan kautta, niin odottaisi siitä jääneen muistoja Karjalankin paikannimiin ja myös sukunimiin. Kun tällaista ei ole voitu todeta ja kun Väänäisiä on tilallisina Savossa 1500-luvun keskipaikoilla vain joku ainoa, pitänee meidän otaksua, että heidän kantasänsä on muuttanut Savoan vasta keskiajan lopulla. Jos hän on jälkeläisineen joutunut Venäjän puolelle Pähkinäsaaren rajaa, ei heidän nimensä ole päässyt säilyneisiin maakirjoihin. Samoin on käynyt Ruotsin puoleisessa Savossa asuneille, jos he ovat olleet tilattomia.

Ei kuitenkaan ole pakko otaksua Väänän tulleen Savoan Karjalan kautta. Tiedetään näet Viron saksalaisilla olleen jo 1200-luvulla kauppasuhteita esim. Kymijoen suussa asuvien kanssa. *Rosénin* tutkimusten mukaan savolaiset ovat olleet ensimmäisiä Kymijoen suupuolen valtaamisessa. On näin ollen ajateltavissa, että heidän mukanaan joku saksalaisille herroille epämieluisuinen Väänä olisi päässyt pajahtamaan Savoan sortajia pakoon. Sen olisi pitänyt tapahtua ennen 1320-lukua, jolloin Savon yhteys Kymijoen suuhun alkaa olla lopussa. Toinen mahdollisuus olisi, että siihen aikaan kun Porvoon pitäjä, Sipoo ja Pernaja olivat läänitettyinä Virossa Tallinnan lähellä, noin 15 km Keilasta lounaaseen sijainneelle linnoitetulle Paadisten sistersiläisluostarille eli vuodesta 1351 vuoteen 1417 (?) joku Väänä olisi lähetetty „peällysmieheksi” tänne Suomeen ja jäänyt maahan. Väänän moisista ei ole linnuntietä luostariin matkaa enemmän kuin noin 25 km. Mainitulla luostarilla — paikan nykyinen nimi on Kloostri — oli myös lohenkalastusoikeus Vantaanjoessa, joten sekin on pakottanut luostarin lähettämään tänne edustajiaan ja luultavasti myös kalastajia. Olisikohan joku näistä kalastajista tai heidän jälkeläisistään syystä tai toisesta siirtynyt Saimaan kalarikkaille vesille ja antanut nimensä Väänän saarelle?

Sen jälkeen kuin edellä esitetty oli pantu paperille, löysin erään v. 1921 Tartossa monistetun sukunimioppaan nimeltä „15.000 uut sugunime”

(Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused IV). Kun siinä suositellaan m.m. sukunimiä *Vääna*, *Väänakse*, *Väänaste*, *Väändla*, *Vääneldai*, *Väänja* ja *Väänla*, niin on mahdollista, että Virossa on vielä tälläkin vuosisadalla elänyt joku Väänäisten kantaisän kaima.

L ä h t e i t ä :

- Forsman, A. V.*, Tutkimuksia Suomen kansan persoonallisen nimistön alalla. I. 1894;
Gebhard, Hannes, Savonlinnan läänin oloista vuoteen 1571. 1889;
Johansen, Paul, Die Estlandliste des Liber Census Daniae. I, II. 1933;
Eisen-Kettunen, Viron paikannimistöä. I. Keila kihelkonna. (Käsikirjoitus);
Kleis, R.—Tarvel, P.—Veski, J. V., Eesti Entsüklopeedia. VII. 1937;
Pelkonen, Antero, Entisajan muistoja Rantasalmen kihlakunnasta. 1892;
Pelkosen kokoelma Suomen valtionarkistossa;
Rietz, Johan Ernst, Svenskt Dialekt-Lexikon. 1867;
Rosén, R., „Kolmas ristiretki Suomeen”. 1945;
Savon maakirjat valtion arkistossa;
Sell—Seeberg—Elverfeld, Eesti-Saksa Sõnaraamat. 1937;
Suomalaisuuden Liiton vv. 1934, 1935 ja 1936 julkaisemat sukunimioppaat;
Suomenmaa. I. Porvoon pitäjä;
Suurosen kokoelma;
Westerholm, Martti, Mikkelin pitäjän asumusten nimet. 1936;
Wiedemann, F. J., Eesti-Saksa Sõnaraamat. 1923.

KALLE VÄÄNÄNEN:

VIÄNÄSTEN SUKUVIRSI

Sanarrieskoo Viänästen sukujuhlaan

2. 4. 45.

Ompa immeisiä tänne tullunna,
lasta, poekoo, miestä ja vaemoo.
Ja ne oov vielä toistesa ommaesia,
monta toestesa täättä kaemoo.

Nua Viänäset niät ne kuv viäntäätyy
tuon tuostai joukolla yhtee,
niin mikähän se lie siinä oekeen syy,
että sammoo köyttä ne nyhtee
näen tahtoo ja jaksaa ja viihtii vua?
Mikä voema ne liikkeelle lykkee?
— Sukurakkaatta eikö se lie tok tua,
kaet toesistaan niin ne tykkee.

Kaet tuntoovat ne niät olovasa
kuj jäseniä yhteisen perreen.
Lie esj-isät niille antanna
ser rakkaavven pisarav verreen.
Ja se vuatii, että on suatava
sukmannia koossa näen nähä.
— Ja sentaatta myö nyt tultunna
tällä kertoo on talloon tähä.

Tuassa Viänästen suuressa suvussa
on miestä jos mihinkähän kohtaan:
or rohveyssörijä, tohtoriija,
joelle oppia pantu on ohtaan,
on käätännön miehiä viisaeta,
jotka leipäsä tienoo työllä,
ja suuria on sotaherroja,
joella rähinäremmit ov vyöllä.

Jos mittee mualima tarvihtoo
vuav virkoo ja työtä ja hommoo,
ei tekijämiehistä puutetta oo,
ja ne kaekki on sukuammu ommoo.

Minä alakanna oon tässä kuavaella,
että valtio luvan jos antasj,
myö Viänästen kaapunti vaevata
omintakkeinen pystyyn pantasj.
Omat arkkitehit sen luatisivat,
miten tahtosivat ne ja tykkeis,
omintakkeisia oes rakentajat:
pykmestarit omat sen pykkeis.

Oma kirkkoi ois — niin kahtootenpas —
oes Viänästen väkkee se täännä.
Oma mies siellä suarnata pollottasj
ja se papin oes kouluja käännä.
Ja Viänänen oes se suntiokkii,
joka kolehtia toesilta kerreis,
ja lukkarj Viänänen veisois nii,
että makkoojat penkissä herreis.

Ja ruastupa kun pitäsj istuntojaan,
niin Viänänen päätökset antasj,
kuv Viänäset haakkusjvat toesijaan,
alta vastoes ja piälle kantasj.
Omat lehtimiehet — voe peijakas —
nua sanomalehen kur rustoes,
niin kyllä meitä makkeesti naarattasj,
ne kun toesia mörjeis ja mustoes.

Ja Viänäset ostasj ja Viänäset möes,
möes tavaroo ne muuannekkii.
Ja kuv Viänästen väk kalakukkoo söes,
oes Viänästen tekemätä sekkii.
Näetä Viänäsiä ihan piisalta oes
joka elämän kohtaan ja mutkaan:
joku Viänänen liijaks jos viinoo joes,
veis Viänänen Viänäsen putkaan.

Joku Viänänen aena sinun elämässäsj
joko jottai tekis tahi tiettäsj,
joku Viänänen viulua ällyyttäs,
kuv Viänänen häetäsä viettäs,
ja kuj jäläkeen elämän onnellisen
sinun loppusj riemus ja vaivasj,
joku haavvankaevaja Viänänen
se sinulle haavvan kaevasj.

— Näen oon minä kuavaellu usseesti
sev Viänästen kaapunnin elloo.
Se se kaapuntiin oes kaapunti,
siellä passoes soutoo ja melloo.
Ja kaapunnin ympärj muakuntakii
se kuulus Viänästen liäniin.
Koko mualiman melu se hukkusj nii
siellä Viänästen ämmien iäniin.
Siellä Viänäset kessua kasvattasj
ja viljelis viljoo soilla.
Ja kaalojammu myö rasvattasj
vuan Viänäsel lehmäv voella.

Ja ku oekeen vauhtia pantasj vua
tämän sukummu suureen siittoon,
niin saan vuojn piästä koko Suomen mua
kuulus Viänästen Neuvosto-liittoon.
— Mut jos tämä tällaenen kuavaelu oes
nyt liian ylepeetä unta,
minä tyytysin, jos meillä olla voes
pien Viänästen kinkerkunta.

No, leikit leikkinä olokoon nua,
kyllä tottai meillä tok piisoo.
Mite ettäälle esjmerkiks sukummu tua
ja Viänästen juuret ne viisoo!
— Niin monesti illalla iteksen
kum muistelin niät — ihan tottai —
minä elämästä entisten immeisten,
näen ihan niinkun näätöstä jottai.

Salosaanat näen minä mustuneet
ja erakkoeläjät niihen,
jotka sirkan on laalua kuunnelleet
ja illalla nukkunna siihen,
joella mehtä olj anti-aettana,
joka vuoroon otti ja anto:
kum mies sae salolta sualista,
verom mieheltä karhu kun kanto.

Minä näen, miten korpi ja immainen
ne toestesa voemoo koetti,
miten mies siinä taltutti korven sen
ja vilijelykselle voetti.
Niän asujat aekaen entisten
vuossattain monniin takkoo,
esj-issäen joukon entisen,
joka Savonmuan mullassa makkoo.

Nua muiston kuvat ne antaavat
meille evvääks uartein kalliin:
itekuttai meistä ne aattaavat
niät elämään siihem malliin,
että hoejjettasj sitä leiviskee,
mikon isiltämmy perinnöks suatu,
ja oekeen osattasj ymmärtee
sukumuistoemmu suurten luatu.

JORMA VÄÄNÄNEN:

KOMEAT HÄÄT JUVAN PAPPILASSA

Puiroolahden tilan isännällä, Mikko Väänäsellä ja hänen vaimollaan Kaisa Hyvärisellä oli avioliitossaan seitsemän lasta, joista viides sai nimekseen Aaron. Kun hän osoittautui lukuhaluiseksi ja hyväpäiseksi, kuten vanhin veljensä Erik'kin pantiin hänet kouluun, jossa opettajat silloisen tavan mukaan väänäsivät hänen nimensä muokalaissävyyseksi: tekivät Väänäsestä Wenellin. Aaron pääsi Porvoon lukiosta ylioppilaaksi v. 1804 ja ryhtyi opiskelemaan Turun yliopistossa. Erik, joka silloin oli jo maisteri, saattoi antaa nuoremmalle veljelleen hyviä neuvoja opiskelua varten. Turussa Aaronilla oli aluksi seuraa nuoremasta veljestään Johan Wenellistä, joka oli tullut ylioppilaaksi samana vuonna pari kuukautta myöhemmin ja ryhtynyt myöskin harjoittamaan yliopistossa opintoja. Hän muutti kuitenkin jo seuraavana vuonna (1805) Tukholmaan suoritettuaan Turun Yliopistossa kauppatieteen tutkinnon. Aaronin opiskeluajan lopulla muutti hänen nuorinkin veljensä Fredrik Wenell Turkuun ja toimi siellä kauppiana. Aaron vihittiin promotiossa v. 1810 maisteriksi ja seuraavana vuonna papiksi. V:sta 1812 alkaen hän toimi opettajana Kuopion triviaalikoulussa.

Jo opiskeluaikanaan Aaron näyttää tutustuneen Kaarlo Akseli Gottlundin, jonka sisaren Anna Ulrikan (Annetten) kanssa hän myöhemmin meni naimisiin. Gottlund, joka innostui nuorena ylioppilaana suomalaisten muinaisrunojen keräykseen, kehoitti myös Aaron Wenelliä niitä kotiseudultaan hankkimaan. Aaron noudattikin kehoitusta v. 1815 lähettäen pikkuserkultaan, herastuomari Pietari Väänäseltä saamia sekä muinaisrunoja että tämän omatekoisia runoja Gottlundille. Mutta kun Gottlund viimeksimainittuja moitti, lopetti Aaron keräyksensä. Aaronin lähettämiä runoja Gottlund julkaisi myöhemmin kansanmiesten runoja sisältävässä kokoelmassaan „Väinämöiset”.

Seuraamme nyt Aaron Wenellin elämänvaiheita pääasiallisesti Kaarlo Akseli Gottlundin kirjekokoelman perusteella. Kirjekokoelma sisältää m.m. suuren joukon Aaronin ja Annetten kirjeitä hänelle monen kymmen vuoden ajalta. Kokoelmaa säilytetään Helsingin Yliopiston kirjastossa. Ensimmäisessä säilyneessä kirjeessä, jonka Aaron lähetti 1815 jouluk. 13 p:nä Kuopiosta Juvalle, jossa Gottlund kotonaan oleskeli, sanoo hän m.m.:

— „Eilen lopetimme koulutyömme tältä vuodelta. Voit uskoa, että olin

sen johdosta vähintään yhtä iloinen ja tyytyväinen kuin pojatkin. — kun joka päivä klo 6:sta aamulla klo 5:een iltapäivällä puuhaa yhtä ja samaa.” — Edelleen Aaron kertoo, että koulu saa uusia luokkahuoneita ja kaksi uutta opettajaa, luultavasti opettajan myös tanssi- ja miekkailutaidossa ja voimistelussa. On mainittava, että koulu työskenteli näihin aikoihin vaikeissa olosuhteissa, vuokrahuoneistossa. Tulipalo oli nim. hävittänyt sen saman vuoden huhtikuussa. Siitä olivat erityisesti opettajat joutuneet kärsimään sen vuoksi, että he asuivat koulurakennuksessa. Niinpä Aaronkin menetti palossa koko omaisuutensa ja arvokkaan kirjaston, jonka hän osittain omilla varoillaan oli hankkinut Ruotsista koulun oppilaita varten. — Aaron kertoo myös, että tirehtööri Nordenstedt oli äskettäin pitänyt tanssiaiset, joissa oli ollut paljon väkeä, mutta ettei hänellä ollut ollut niissä hauskaa. Tämän ymmärrämme, kun luemme seuraavan: — „Sinä kirjoitit viime kirjeessäsi huvituksista y.m.:sta, mutta pääasian sivuutit, mikä oli: kuinka tytöt (Kaarlo Akselin sisaret) voivat siellä? Sinähän tiedät, että mitä mieluummin haluan saada tietää sellaisesta.”

Seuraavinakin vuosina kirjoittaessaan Aaron aina muistaa tiedustella tyttöjen vointia, kunnes kihlaus hänen ja Annette Gottlundin välillä sitten v. 1819 tapahtui. Tapahtuma käy ilmi kirjeestä, jonka Aaron lähetti v. 1819 jouluna Turusta Gottlundille Upsalaan. Turkuun Aaron oli tullut selvittämään velivainajansa kauppias Fredrik Wenellin kuolinpesää. Ote kirjeestä:

— „Juvalla viivyin 2 vrk. sinun ja myöskin minun tulevien kunnia-arvoisien vanhempieni luona. Lähetän sinulle terveisiä isältäsi rovastilta ja rouva ruustinnalta, mutta erikoisesti sisareltasi Annettelta, jonka ystävyyden ja rakkauden olen onnistunut voittamaan itselleni.” Hän pyytää Gottlundia saapumaan seuraavana vuonna pidettäviin häihinsä, ja kuvaillee sitten m.m. Turun elämää: — „Äskettäin ylioppilaat olivat Turussa vähän kahakoineet venäläisten sotamiesten kanssa, minkä johdosta keisari lähetti Rehbinerin Pietarista ja kenraalikuvernööriin Helsingistä asiaa tutkimaan. Mutta kuinka ollakaan, opiskelijat vapautettiin kokonaan, sen sijaan täällä olevan rykmentin päällikkö joutunee vastuuseen siitä, että hän on ilmoittanut mitättömän tappelun kapinaksi, jossa muka 5 sotamiestä on surmattu, kun todellisuudessa vain 2 sai vähän selkäänsä. — Tulin kotiin kauppias Michel Mexmontanin luota, joka oli pyytänyt minut joulupuuroa syömään, viime yönä klo 12, ja nyt on joulupäivä, niin että minä pappina en saa työskennellä niin paljon. — Tänään syön päivällistä entisen isäntäni arkkiaatterin Bonsdorffin luona. — Onnellista vuoden loppua ja illoista tulevaa vuotta toivoo sinun ainainen ystäväsi

A. Wenell.

Maisteri Aaron Wenell on kaikesta päättäen ollut rovasti Gottlundille mieleinen vävy — olihan hänet jo v. 1817 valittu Kuopion triviaalikoulun rehtoriksi — koskapa seuraavana syksynä, kun häät vietettiin, niistä muodostui todellinen merkkitapaus Juvalla. Kaarlo Akseli Gottlundin päiväkirjassa kerrotaan niistä seuraavaa:

1820 17 p. syysk.

Koko tämä ja viime viikko pidettiin kauheata melua, jotta saataisiin uusi rakennus niin valmiiksi, että häät voitaisiin pitää siinä. Vieraita oli pyydetty lähes viikkoa ennen hääpäivää.

*Annette Wenell, o.s. Gottlund,
rovasti Aaron Wenellin puoliso
s. 1798 k. 1881.*

20 p. syysk.

Häiden aattona. Käskin torpparien tuoda 10 suurta veneellistä suoria näreitä ja kuusenoksia. Kuusenhavuilla peitin kaikki paaluidat rakennusten ympärillä sekä sillan ja nuoria näreitä istutin ympäri suuren etupihan, johon meni useita satoja, sekä tein puistokäytävän sillalta rakennuksen luo. — Sitäpaitsi olin minä jo kahtena päivänä antanut lyödä järveen paaluja, jonkun matkan päähän rannasta matalikolle molempien nimikirjaimet (A. W. — A. U. G.), perspektiivisesti ikkunasta katsoen, ja niiden välillä oli sydän. Joka kirjain saattoi olla 90 syltä kaukana, mutta asettuipa mihin muuhun paikkaan tahansa, ei näkynyt muuta kuin joukko paaluja,

joita oli pystytetty sikin sokin. Jokaisen paalun päähän oli tehtävä rovio tervaksista, jotka sytytettäisiin palamaan. Pieni sydän, joka oli välillä, oli laitettu palavista lampuista ja pisteet kunkin kirjaimen jäljessä spriistä, niin että ne paloivat sinisellä liekillä. Siihen meni yli 100 nippua tervapuita. Minä olinkin hankkinut niitä monta kuormaa, niin että varastoni oli paljoa suurempi kuin itse tarve. Minä olin juuri asettamassa viimeisiä paaluja, joka tapahtui sillä tavoin, että minä seisoin nenäliina sidottuna hernekeppiin vihannestarhassa salin ikkunan alla, ja minun signaalini mukaan kaksi veneessä olevaa miestä löi paalua pohjaan — kun Savonlinnasta saapui Henrik Masalin, jolle minä olin kirjoittanut ja pyytänyt häntä toiseksi marsalkaksi. Mihin hän mielellään suostuikin, kun minä itse olin toisena, sillä hän oli oikeastaan vain nimeksi, ja minulla oli koko huoli ja edesvastuu.

21 p. s y y s k.

H ä ä p ä i v ä. Varhain aamulla olivat kaikki jo nousseet juhlaa varten. Onneksi päivä oli kaunis ja ihana. — (Kaikki oli niin järjestetty, ettei mitään pitänyt puuttua.) — Kutsu oli klo 3 ip:ksi. Ensinnä saapui Kiiskilän väki. Me emme olleet vielä silloin pukeutuneita. Mutta kaikki muu oli niin valmista, ettei mitään puuttunut. Sitten tuli rovasti Gadd rouvineen ja pastori Logren Sulkavalta ja niin vähitellen kaikki muutkin. Toiset vaunut saapuivat toistensa perästä, niin että keskipiha tuli täpösen täyteen hevosia ja ajoneuvoja. Ulkopitäjäläisiä oli joukko Joroisista, nim. postimestari Grönlund, hovioikeuden auskultantit Adolf Grotenfelt ja Berndt Paldani, luutnantit Kalle Paldani ja Kalle Grotenfelt Frugårdista ja Kalle Grotenfelt Vehmaasta, kadetti Berndt Grotenfelt ja Nils Paldani. Berndt Paldanin mukana tuli toinen herra, jota minä en voinut tuntea, niin paljon oli Berndt Godenhjelm kasvanut pituutta ja rotevuuutta oltuaan pieni ja vähäinen silloin kun minä hänet viimeksi näin. — Kun hän ei ollut vielä pukeutunut, tahtoi hän laittautua; se tapahtui ensin pirtissä, kunnes me pääsimme minun kamariini, johon Wenell oli sulkeutunut.

Vaikka aikomus oli ollut, että vihkiminen tapahtuisi tulen valossa, niin se tapahtuikin päivän valossa, koska kävi liian pitkäksi odottaa tulen aikaa. Rovasti Gadd toimitti vihkimisen. Hän teki sen kyllä hyvin, mutta tuo tyhmeliini antoi heidän olla polvillaan niin kauan, että hän ehti laulaa kokonaisen virren. Se kävi heille vaikeaksi, sillä he eivät nojanneet lattiaan, vaan kahteen varta vasten laitettuun tuoliin. Minä ja kaikki muut huomasimme, että se rasitti varsinkin Annettea, sillä hän alkoi viimein vapista, ja minä pelkäsin hänen pyörtyvän, mutta hän ei tiennyt, pitikö hänen yrittää nousta ylös vai koettaa kestää sitä yhä. Nuoren parin takana seisoivat

molemmat marsalkat ja 4 morsiusneitoa, hiukan vinosti morsiamen puoleen. — Vanhemmista seiso i äiti naisten joukossa ja isä herrojen. Vähin liikutettuja olivat kaikki, minussa se näkyi kaikista vähimmin. Kun iltanen ei valmistunut ennenkuin klo 10 tienoissa ja kun se laitettiin vanhaan rakennukseen, ei mikään estänyt meitä tanssimasta uudessa. — Kun oli juotu lujasti hienointa punssia ja bishoffia mitä toivoo saattaa ja sokerinamustarjottimet kiertäneet useita kertoja ylt' ympäri, tarjottiin viinaa, ja vieraat astelivat vanhaan rakennukseen yli höylätyistä sahalaudoista tehdyn sillan. Herrat tarjosivat käsivartensa naisille, ja ken oli hyvin kohtelias, tarjosi kahdelle. Silloin käskin minä 10 miestä, jotka jo kauan olivat olleet siihen valmiina, juoksemaan vyötäisiään myöten kylmään veteen ja sytyttämään kuivat tervaskasat tuleen, heillä kun oli pitkät tulisoihdut joilla he virittivät tulen helposti syttyvään puuhun. Kun me olimme jalkeilla, juoksuuttivat nämä tulta järvessä oikealle ja vasemmalle. Tarkoitukseni oli, että kaikki olisi ollut valmiina siksi kuin me saavuimme saliin, mutta se ei käyntykään niin nopeasti, niin että kaikki olivat jo istuutuneet pöytään kun juhlaavalaistus järvellä oli kauneimmillaan. Silloin minä vedin rullauutimet ylös ikkunoista ja sanoin: herrasväki on hyvä ja katsoo valaistusta järvellä, joka näkyy ikkunoihin, jossa he eivät jaksaneet kyllikseen seisoa ja katsella. Iloitutus oli niin voimakas, että se synnytti katsojissa kauhua ja sublimisuuden tunteita, sillä lukemattomista halkokasoista voitiin kuvitella miltä näyttävät kokonaiset kaupungit tulella sodan ja vainon aikana. Kaikki ylistivät sitä kaunista tapaa, millä minä olin ajatukseni toteuttanut. Saliin oli katettu suunnattoman suuri hevosenkengän muotoinen pöytä, sitäpaitsi söivät nuoret herrat ja naiset sivuhuoneissa. Ateria kesti monta tuntia, sillä oli 18 ruokalajia, jos oikein muistan. Meidän päätehtävämme oli esittää maljoja. Minä aloitin juomalla nuoren parin maljan, sitten esitti Masalin vanhempien maljan j.n.e. — Aterian lopulla riensivät kaikki nuoret herrat alas uuteen rakennukseen katsomaan erästä silmänpääntäjää, joka oli saapunut tänne ja joka teki heille kaikenlaisia temppeja.

Kiiskilän väki, rovasti Gadd, Logrén ja nuori Godenhjelm jäivät meil le. Me istuimme vielä kauan ja juttelimme uudessa salissa, jolla aikaa nuorelle pariskunnalle laitettiin vuode. Lopuksi vetäytyi morsian neitsyineen sinne. He viipyivät siellä runsaan tunnin, minä tunkeudu in sisään näkemään, mitä he tekivät. He riisuivat parhaillaan hänen korujansa pois. Heidän kiihkeästä pyynnöstään minä läksin sieltä pois. Hetken kuluttua tahtoi Wenell mennä sisään, mutta ei päässyt. Hän pysähtyi edessä olevaan kamariin ja kun minä aioin tulla siihen, sulki hän oven eikä päästänyt minua edes siihen huoneeseen, jossa hän oli. Silloin tein minä hänelle aika kepposen, suljin oven ulkoa, niin ettei hän päässyt ulos eikä sisään, sillä hän ei päässyt siihen huoneeseen, missä tytöt olivat, eikä myöskään saliin ta-

kaisin. Minä pistäydyin ulkona, mutta kun jälleen palasin saliin, oli hän saanut murretuksi oven väkivallalla.

Häämatkastaan Juvalta Kuopioon Aaron kirjoittaa Gottlundille seuraavaa 30. 1. 1820:

— „Kun seurue oli hohottanut meille hurraa-huutonsa, läksimme matkaan ja yövyimme Lahnalán kestikievarissa. Seuraavana päivänä saavuimme Nivalaan ja sitten perjantaina klo 6 ip. kaupunkiin Annetten ja minun talooni. Keli oli huono, mutta meidän sisäinen ilomme ja tyydytyksemme korvasi tämän puutteen. — Minun opettajatoverini olivat kokoontuneet kotiimme meitä odottamaan ja valmistaneet punssi- ja bishoff-boolit. Lauantaina lepäsimme matkamme vaivoista. Sunnuntaina oli meillä vieraita ja maanantaina teimme joukon asiaankuuluvia vierailuja alkaen maaherran luota ja sitten jatkaen arvon ja järjestyksen mukaan.”

Kuten edellisestä lienee selvinnyt, olivat häät tosiaan suurenmoisesti järjestetyt, ja voimme yhtyä prof. V. T a r k i a i s e n lausumaan niistä, että „Annette Gottlundin ja maisteri Aaron Wenellin häät syysk. 20—24 p:nä 1820 olivat merkillinen tilaisuus siinä suhteessa, että komeampaa juhlaa Juvan vanha pappila ei liene koskaan nähnyt” (kts. kirjoitusta: „Juvan oloista ja tavoista 1800-luvun alussa”).

Kuopion oloista otamme muutaman kuvan. Aaron kirjoittaa m.m.:

„Sinä tahtonet tietää myös askareistamme. Aamupäivisin Annette työskentelee ompeluksiensa parissa, iltapäivät kuluvat vierailuja tehdessä tai vieraita vastaanotettaessa. Minulla on jokapäiväinen koulutyöni.” Nuori rouva taas kirjoittaa tammikuussa 1821 veljelleen: „Kuopiolaisten ja juvalaisten elämäntavat muistuttavat toisiaan paljon siinä suhteessa, että aivan liian harvoin huvitellaan tanssimisella, mihin minä olen aika tyytyväinen, vierailukäyntejä sitä vastoin voi tehdä joka päivä, jos tahtoo. Kuitenkin tekee kukin siinä suhteessa mielensä mukaan.” Aaron pyytää Gottlundia hankkimaan Upsalasta hienot rattaat, ja kun niitä ei uudistuneista pyynnöistä huolimatta ruvennut kuulumaan, huomautti Aaron m.m.: — „Kun sinä kerran saat itsellesi rakastamasi puolison, toivot varmastikin voivasi sulostuttaa hänen elämänsä kaikin tavoin.” Ensimmäisestä tyttärestään, Annette Sofiasta, Aaron kirjoitti Gottlundille: — „Et usko, kuinka minulla on reipas tyttö — jos sinulla olisi sellainen, jättäisit kaiken filosofoimisen ja puuhailisit vain hänen kanssaan.”

Merkittävä tapaus kuopiolaisten elämässä oli uuden koulutalon valmistuminen. Se rakennettiin kivistä v. 1826 ja vihittiin juhlallisesti tarkoitukseensa helmik. 7 p:nä. Ruotsiksi piti puheen kirkkoherra Ingman ja latinaksi rehtori Aaron Wenell.

Seuraavana vuonna ilmoittaa Aaron hakevansa Nurmeksen kirkko-

herraksi. Tähän olivat lähinnä syynä taloudelliset seikat. Kirkkoherran virka oli paremmin palkattu kuin koulumiehen. V. 1828 hänet nimitettiin virkaan, ja perhe muutti Kuopiosta Nurmekseen. Annette-rouva kirjoitti veljelleen v. 1831 uusista oloistaan:

— „Olen nyt kohta asunut 2 vuotta Nurmeksen pitäjässä, joka sijaitsee Karjalan erämaiden syvyydessä. — Asumme 14 p:n päässä Kuopiosta, jossa on lähin postitoimistomme. Pitäjässä asuu sangen vähän säätyhenkilöitä ja useimmat heistä ovat köyhiä. Mutta koska en aikaisemminkaan ole ollut erikoisen ihastunut huvitteluun, en kaipaa sitä niin paljon, vaan viihdyn oikein hyvin Nurmeksessakin tyytyväisenä omaan kotiimme ja per-

Maria Lovisa Wenell komiss. maanmittari Ernst Ulrik Hillbomin puoliso s. 1824.

Anna Sofia Wenell rovasti Carl Henrik Ståhlbergin puoliso s. 1822.

heeseemme. Meillä on 4 lasta: 3 tyttöä ja 1 poika, jotka muitten taloustöiden ohella antavat minulle tarpeeksi puuhaa.”

Näinä vuosina kävi Elias Lönnrot, jokatoimi Kajaanissa lääkäriinä, runonkeruumatkoillaan usein Nurmeksessa ja tutustui Aaron Wenelliin ja hänen perheeseensä. Lehtori O. Koistinen kertoo tutkielmassaan „Lönnrotin matkat Ylä-Karjalassa” runonkerääjistä, että he „näkyvät pelanneen korttia ja luultavasti he ovat käyneet myös Aaron Wenellin luona, jonka kodissa Lönnrot myöhemminkin niin tuttavallisesti vieraili. Tämä (Aaron) oli leikkisä savolainen, lyhyt, lihava, kähärätukkainen mies, myöhemmällä iällään pehmeäkielinen, puhui m.m. halavanvalsista (pro haravansista). Gottlundin vaikutusta tuntui Wenellissä ainakin sen verran,

että hän joskus kirjoitti kirkonkirjoihin Pääkkösen Peäkköseksi, Määtän Meätäksi j.n.e. — Kun Wenell ei liittynyt herännäisyyteen, käytettiin hänen viimeisinä vuosinaan sairaiden luona mieluummin hänen apulais-
taan, heränneihin lukeutuvaa Berndt Wilhelm Neiglickiä (joka meni myö-
hemmin Aaronin serkun, kirjakauppias Pietari Wäänäsen tyttären kanssa
naimisiin. — Aaronin apulaisena oli myös vv. 1829—32 hänen pikkuserk-
kunsa herastuomari Pietari Wäänäsen poika, A n d e r s J o h a n W e n e l l,
josta myöhemmin tuli Taipalsaaren kirkkoherra ja rovasti). Muistitieto
kertoo Lönnrotin mielihyvällä katselleen Aaronin toista tytärtä, Maria

*Emilie Charlotta Wenell, varalää-
ninkamreeri Karl Leopold Kepp-
leruksen puoliso s. 1828.*

*Jenny Villhelmiina Wenell, rehtori
Carl Arnold Thermanin puoliso,
s. 1836.*

Loviisaa. (Tämän vahvistaa Matias A. Castrenkin kirjeessään Rabbelle kesäk. 29 p:nä 1847: — „Siperiassa kerrotaan, että Elias on men-
nyt kihloihin erään mademoiselle Wenellin kanssa.”) Maria Loviisa meni
kuitenkin naimisiin v. 1852 komiss. maanmittari Ernst Hillbomin kanssa,
joka oli tutustunut Wenellien perheeseen toimittaessaan isoajakoa vv. 1835
—37 Nurmeksessa. Aaronin pojasta, Otto Fredrikistä tuli ylioppilas Nur-
meksessa asuttaessa. Hän opiskeli Helsingin Yliopistossa suorittamatta
loppututkintoa ja toimi myöhemmin Kuopion seurakunnan tilienhoitajana.
Luonteeltaan hän oli ujo ja itseensä sulkeutunut. Hän kuoli naimattomana
v. 1882. Muista Aaronin tyttäristä vihittiin v. 1842 Anna Sofia kirkkoherra
Carl Henrik Ståhlbergin kanssa, Emilie Charlotta v. 1846 vara-

lääninkamreeri Karl Leopold Keppleruksen kanssa ja Jenny Vilhelmiina v. 1856 rehtori Karl Arnold Thermanin kanssa.

Emilia-tyttärestä kerrotaan (kts. Oravala: „Paavo Ruotsalaisen elämäkerta”), että hän aiheutti välillisesti erään merkillisen jutun Paavo Ruotsalaista vastaan. Hän alkoi näet naimisiin mentyään vastoin miehensä, kamreeri Keppleruksen, mieltä karttaa maailmallismielistä seuraa ja käydä sen sijaan heränneiden kokouksissa. Sattui niin, että kun eräänä päivänä 1847 Kepplerus-herrasväen piti mennä rovastinrouva Ingmanin hautajaisiin, syntyi erimielisyyttä rouvan pukukysymyksestä. Puku oli tähän aikaan ylen tärkeä seikka heränneiden piirissä. Rouva Kepplerus kävi kysymässä lehtori Berghin mieltä asiassa. Bergh kehoitti häntä noudattamaan oman tuntosaa ääntä. Ja kun puoliset eivät päässeet yksimielisyyteen, sai herra Kepplerus mennä yksin hautajaisiin. Mutta seuraavana päivänä Kepplerus vei rouvansa kaupungin kappalaisen Jäderholmin puheille ja ilmoitti pyrkivänsä eroon avioliitostaan. Kuultuaan, mikä osa lehtori Berghillä oli ollut asiassa, lähti Kepplerus kiukustuneena sinne. Berghin tyyni ja levollinen puhe siitä, miten tärkeätä on, että annamme kunkin seurata omaa tuntoaan, kiihdytti vain Kepplerusta. Vihaa ja uhkauksia täynnä hän poistui Berghin luota. Kun sitten Kurkiharjussa pidettiin eräät häät, joissa m.m. Paavo Ruotsalainen oli läsnä, järjesti Kepplerus muutamien toveriensa kanssa niin, että Paavo joutui epäluulonalaiseksi ja syytteeseen juopumuksesta. Tämän hän teki näyttääkseen vaimolleen, millainen mies Paavo muka oli. Todellisuudessa Paavo oli ollut sairas, ja pitkien oikeudenkäyntien jälkeen syyte raukesi.

Aaron Wenellin valistuneisuus osoittautui esim. siinä, että hän antoi arvoa naisten sivistysharrastuksille. Niinpä hän vei vanhimmat tyttärensä, Sofian ja Marian, omalla hevosellaan Turkuun, jossa oli lähin oppilaitos tyttöjä varten. Siellä tytöt saivat opiskella yhtämittaa 2 vuotta, ennenkuin heidän isänsä nouti heidät pois. Nuorin tytär, Jenny, kävi myöhemmin Kuopiossa jonkin aikaa neitien Soldanien koulua, kunnes nämä muuttivat pois. Juhana Vilhelm Snellmanin herätteestä säätyläisnaiset perustivat Kuopioon „Köyhäin koulun”, jossa Jenny Wenell’kin (alias: Jenny Therman) toimi opettajana aina vuoteen 1872, jolloin koulu muuttui kansakouluksi.

Edellä jo mainittiin, että Aaron Wenell ei liittynyt heränneihin, vaan edusti uskonnollisilta mielipiteiltään vanhaa, maltillista suuntaa. Ei hän kuitenkaan vastustanut herännäisyyttä, mikä näkyy siitä, että hän apulaisenaan piti herännäispappia. Luullakseni saamme Aaronin uskonnollisten mielipiteiden syntymiselle ja kehittymiselle selvityksen tarkastelemalla hänen tutkielmiaan tällä alalla. Nuorena ylioppilaana hän käsitteli v. 1805 julkaistussa yliopistollisessa tutkielmassaan „De Christo Resurrectionem

suam praedicente" (=Kristuksesta, joka ennustaa oman ylösnousemuk-
sensa) ja v. 1809 julkaistussa maisterin väitöskirjassaan „De Plagiis Aegypti-
tiacis. I. De Transmutatione aquarum in sanguinem" (=Egyptin vitsauk-
sista, I. Vesien muuttumisesta vereksi) raamatullisia kysymyksiä enemmän
järjen kuin uskonnollisen tunteen kannalta. Niinpä erityisesti maisterin
väitöskirjassaan Aaron Wenell selittää, että k.o. raamatullinen ihme ei to-
dellisuudessa ollutkaan ihme, vaan että Mooses, joka oli hyvin perillä
Egyptin ilmastosuhteista ja luonnonilmiöistä, uskotteli faaraolle vesien
muuttuvan vereksi, kun Niilin tulvan aikana punainen lieju värjäsi veden
verenkarvaiseksi. Kuolinvuotenaan 1847 Aaron Wenell julkaisi tutkielman
„Herran Siunauksen Selitys", missä hän käsittelee otsakkeessa mainittua
kysymystä teologisesti ja järjestelmällisesti. Hän jakaa esityksensä kah-
teen osaan: „Mutta että oikein ymmärtää tätä Jumalalta eteenkirjoitettua
siunauksen laatua, tulee meidän edellisessä osassa tutkistella näiden sanain
oikaa sisällepitoa ja ymmärtämystä; ja jälkimmäisessä katsella kuinka ne
oikein nautitaan ja viljellään". Tutustuminen Aaron Wenellin kirjoitel-
miin näyttää osoittavan meille, että hän suhtautui uskonnollisiin kysymyk-
siin kriittisesti, niin sanoaksemme kylmän järjen kannalta eikä varsi-
naisessa tai tavallisessa merkityksessä uskonnollisesti.

Kuvaan Aaron Wenellin luonteesta kuuluu eräs piirre, joka on mai-
nitsematta: avuliaisuus. Tämä ominaisuus tulee ilmi monissa kirjeissä,
joissa Aaron selittää langolleen, miten tämän olisi meneteltävä, jotta hänen
aitinsa leskeksi jäätyään saisi ylimääräisen armovuoden. Aaronin kerro-
taan myös maksaneen erälle heränneelle talonpojalle seuroihin osallis-
tumisesta tuomitut sakot sekä kustantaneen jonkun lahjakkaan nuorukai-
sen kouluopinnot. Hyvissä väleissä hän oli myös seurakuntansa kanssa.
Lihavuudesta ja lyhydestä oli seurauksena, että hän sai sydäntaudin,
minkä takia hän meni lääkäriin kesäkuussa 1847 Lönnrotille Kajaaniin.
Siellä hänet kesäkuun 19 p:nä kohtasi sydänhalvaus ja kuolema. Hänet
haudattiin heinäk. 15 p:nä Nurmekseen, josta ruustinna lapsineen armo-
vuoden jälkeen muutti Kuopioon. Annette Wenell saavutti korkean iän
kuollon Kuopiossa yli 83 vuoden vanhana v. 1881.

Lopettaessamme tämän esityksen toivomme, että lukijalle on jossa-
kin määrin selvinnyt erään tyypillisen savolaisen 1800-luvun talonpoikais-
suvusta lähteneen virkamiehen henkilöllisyys sekä pääpiirteet hänen ja
hänen perheensä jäsenien elämänvaiheista.

PERINNÖLLISISTÄ OMINAISUUKSISTA

II

Kun saman suvun jäseniä tarkastelee löytääkseen heistä yhteisiä piirteitä, niin saa varmaan sellaisen vaikutelman, että yhteiset, ilmeisesti perinnölliset sukupiirteet ja -ominaisuudet ovat jakaantuneet suvun jäsenten kesken ilman mitään säännönmukaisuutta, näköjään aivan sekaisin. Suuresta sisarussarjasta saattaa tosin osa olla isän näköisiä, osa äidin näköisiä, mutta osa voi poiketa niin suuresti vanhempiensa näöstä, että heitä ei tuntisi saman perheen jäseniksi. Joskus voi koko lapsiparvi periä isänsä suuren „perunanenän” eikä yksikään lapsista ole saanut äitinsä siroa profiilia. Vaikka perheen isällä olisi komea lauluääni, saattaa silti suurestakin lapsijoukosta esim. vain yksi olla laulunlahjoilla varustettu. Hengenlahjoiltaan aivan keskinkertaisten vanhempien lapsesta saattaa tulla nerokas matemaatikko, ja tarmokkaan ja etevän liikemiehen pojasta voi tulla juoppo nahjus. Toisinaan taas tavataan kolmessa, jopa neljässäkin polvessa peräkkäin lahjakkaita musiikkimiehiä.

Näyttää näin ollen siltä, että periytyminen tapahtuisi todellakin ilman säännönmukaisuutta. Niin ei kuitenkaan ole asianlaita. Tieteellisellä tutkimuksella on todettu, että periytyminen tapahtuu aina luonnonlain ankaralla johdonmukaisuudella ja tarkoin määrätyllä tavalla. Tästä tavasta voi tosin joskus esiintyä poikkeuksia, mutta ne johtuvat suorastaan periytymiskoneiston omasta rakenteesta, eivätkä periaatteelliselta kannalta katsottuna edusta suinkaan minkäänlaista „sekavuutta” periytymisessä.

Sen luonnonlain, mitä periytymisilmiöt noudattavat, keksi itävaltalainen luonnontutkija Mendel n. 80 vuotta sitten. Hänen mukaansa sitä nimitetäänkin Mendelin laiksi. Koska periytymisilmiöiden ymmärtäminen on mahdotonta ilman tämän lain tuntemista, on syytä selostaa sen pääpiirteitä.

Mendelin lain havainnollistamiseksi tarkastelemme esimerkiksi mustan ja valkoisen kanan risteyttämistä. Musta kana on perinyt mustan värin aiheuttavan perintötekijän, geenin, kummaltakin vanhemmaltaan, joten sen jokaisessa solussa on kaksi „mustaa geeniä”. Sen sukusolujen syntyminen tapahtuu kuitenkin toisella tavalla kuin muiden solujen, nimittäin

siten, että nämä kaksi „mustaa geeniä” joutuvat eri sukusoluihin. Siten mustan kanan jokainen sukusolu sisältää vain yhden „mustan geenin”, mikä on periytynyt jommalta kummalta kanan vanhemmista. Samalla tavoin on valkoisella kanalla kaikissa muissa soluissaan kaksi valkoisen värin aiheuttavaa geeniä, paitsi sukusoluissaan, joissa näitä geenejä on kussakin vain yksi. Mustan ja valkoisen kanan risteytyessä joutuu siis „mustan geenin” sisältävä sukusolu yhtymään „valkoisen geenin” sisältävään. Täten syntyneen yksilön jokainen solu sisältää siis sekä „mustan” että „valkoisen geenin”. Tällainen onkin väriltään harmaa.

Kun sitten harmaa kana alkaa muodostaa sukusoluja, niin värin aiheuttava geenipari jakaantuu taasen eri sukusoluihin. Siten harmaan kanan sukusoluista osa sisältää „mustan geenin” ja osa „valkean geenin”. Jos nyt kaksi tällaista harmaata kanaa risteytetään keskenään, voi niiden sukusolujen yhtyminen tapahtua 4:llä eri tavalla, nimittäin seuraavasti:

- 1) „musta geeni” liittyy „mustaan geeniin”, jolloin syntyy musta kana,
- 2) „musta geeni” liittyy „valkeaan geeniin”, jolloin syntyy harmaa kana,
- 3) „valkea geeni” liittyy „mustaan geeniin”, jolloin syntyy harmaa kana,
- 4) „valkea geeni” liittyy „valkeaan geeniin”, jolloin syntyy valkea kana,

Jokaisella näistä neljästä yhtymistavoista on yhtä suuri mahdollisuus toteutua. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että kukin yhtymistapa esiintyy noin 25 %:ssa kaikista tapauksista. Koska yhtymistavoista vain yksi tuottaa mustia kanoja ja yksi valkeita kanoja, kun sensijaan kaksi tuottaa harmaita kanoja, on tuloksena, että p.o. harmaiden kanojen risteytyksessä syntyneistä jälkeläisistä on 1/4 mustia, 1/2 harmaita ja 1/4 valkeita.

Tässä esitetty periytymiskaava ilmaisee Mendelin lain. Sen mukaisesti tapahtuvat kaikki periytymisilmiöt, vaikkakin niiden kulku on perin harvoin yhtä yksinkertainen kuin esittämässämme kanojen värin periytymisessä. Määrätyn ominaisuuden kehittyminen voi nimittäin olla riippuvainen useammasta kuin yhdestä geeniparista. Kukaan geenipari erikseen noudattaa kyllä Mendelin lakia, mutta kun sukusolujen syntyessä tällaiset geenipariyhdistelmät saattavat hajota eri sukusoluihin, niin niiden aiheuttaman ominaisuuden periytyminen muuttuu hyvin monimutkaiseksi. Lisäksi on huomattava, että ilmiö (fenotyyppi) ei suinkaan aina paljasta peruasun (genotyypin) laatua niin, kuin kanojen värin periytymisessä tapahtuu, vaan sangen monesti ilmiö perusteella on mahdotonta tehdä

varmoja johtopäätöksiä peruasusta. Näin on usein asianlaita silloin, kun geeniparin puolikkaista toinen edustaa vallitsevaa (dominoivaa) ominaisuutta ja toinen väistyvää (resessiivistä) ominaisuutta. Tämän ilmiön valaisemiseksi tarkastelemme vielä ihmisen silmien värin periytymistä.

Ajatelkaamme, että ruskeasilmäinen mies ja sinisilmäinen nainen solmivat avioliiton. Minkäväriset tulevat olemaan heidän lastensa silmät? Vaimon kaikki sukusolut sisältävät sinisilmäisyyttä aiheuttavan geenin. Tämä voidaan päätellä siitä, että sinisilmäisyys on väistynyt ominaisuus. Jos siis vaimolla olisi silmien väriä aiheuttavan geeniparin toisenapuolikkaana „ruskea geeni”, niin silloin sinisilmäisyys olisi väistynyt ruskeasilmäisyyden tieltä ja vaimo olisikin ruskeasilmäinen. Näin ollen tiedämme, että vaimon jokaisessa sukusolussa on „sininen geeni”. Tällaista yksilöä sanomme sinisilmäisyyteen nähden homozygootiksi. Ruskeasilmäinen mies saattaa myöskin olla homozygootti ruskeasilmäisyyteen nähden. Silloin hän on perinyt „ruskean geenin” kummaltakin vanhemmaltaan, ja silloin on hänen jokaisessa sukusolussaan „ruskea geeni”. Esimerkkinä olevassa avioliitossa syntyvistä lapsista saa siis jokainen isältään „ruskean geenin” ja äidiltään „sinisen geenin”. Koska ruskeasilmäisyys on vallitseva ominaisuus, tulee siten jokaisesta lapsesta ruskeasilmäinen. Tämän avioparin on siis turhaa toivoakaan, että joku lapsista voisi saada äitinsä „kauniit siniset silmät”.

Olettakaamme nyt, että mies ei olekaan homozygootti, vaan että hän on perinyt „ruskean geenin” ainoastaan toiselta vanhemmistaan ja toiselta hän on perinyt „sinisen geenin”. Silloin sanomme häntä ruskeasilmäiseksi heterozygootiksi. Hänen sukusolujensa muodostuessa jakautuu tämä ruskean ja sinisen värin aiheuttavan geenin muodostama geenipari siten, että puolet sukusoluista saa „ruskean geenin” ja toinen puoli „sinisen geenin”. Puheena olevassa avioliitossa saattaa siis syntyä sekä sellaisia lapsia, jotka perivät isältään „ruskean geenin” ja äidiltään „sinisen geenin” että sellaisia lapsia, jotka perivät kummaltakin vanhemmaltaan „sinisen geenin”. Edellisestä lajista tulee ruskeasilmäisiä, jälkimmäisestä sinisilmäisiä. Kuinka paljon kumpiakin lapsia syntyy, riippuu sattumasta, s.o. siitä, kumpaa väriä aiheuttava geeni sattuu sisältymään siihen sukusoluun, mikä hedelmöittymisen on aiheuttanut. Jos p.o. perheellä olisi lapsia hyvin paljon, esim. 20, niin niistä olisi ruskeasilmäisiä suunnilleen puolet ja sinisilmäisiä toinen puoli. Tämä johtuu siitä, että kumpaakin väriä aiheuttavia sukusoluja on yhtä paljon. Mutta olettakaamme, että perheellä olisikin lapsia vähän, esim. 3. Silloin voisi varsin hyvin sattua niin, että nämä kaikki 3 lasta olisivat sinisilmäisiä. Jos perhe saisi vielä neljännen lapsen, hän voisi jo sangen suurella todennäköisyydellä olla ruskeasilmäinen.

Olemme siis todenneet, että avioliitossa, missä toinen puolisoista on

ruskeasilmäinen ja toinen sinisilmäinen, voivat lasten silmien värit vaihdella seuraavasti:

- 1) Kaikki lapset ovat ruskeasilmäisiä,
- 2) osa lapsista on ruskeasilmäisiä, osa sinisilmäisiä,
- 3) kaikki lapset ovat sinisilmäisiä (jolloin lapsia on vähän).

Havaitsemme siis, että jo yhden ainoan perheen piirissä voivat lasten silmien värit vaihdella kaikin ajateltavissaolevin mahdollisuuksin. Näin on siitäkin huolimatta, että silmien värin periytyminen kuuluu kaikkein yksinkertaisimpiin ihmisruumiin ominaisuuksien periytymistekijöihin. Useimpien muiden ominaisuuksien tutkimisessa ovat vaikeudet moninkertaiset, varsinkin jos vielä laajennamme tutkimusalueemme kokonaisen suvun käsittäväksi. Näin ollen on tuo alussa mainitsemaamme havainto, että perinnölliset ominaisuudet näyttävät pintapuolisesti tarkastellen jakaantuneen perin epäsäännöllisesti suvun jäsenten kesken, saanut luonnollisen selityksensä.

VEIKKO VÄÄNÄNEN:

VÄHÄINEN MUISTELMA APPELSIINIEN JA MAKAROONIEN MAASTA

Rohkenen kajota aiheeseen, joka jumala paratkoon koskee meitä jo-
kaista liiankin likeltä, nimittäin syömiseen. Mutta kun nyt lieenee jo lupa
toivoa aikaa parempaa ja lakata tekemästä uusia reikiä nälkävyöhön, ei
pidettäne rienauksena eikä härnäyksenä, jos muistelen niitä aikoja, jolloin
rieska ja hunaja vuotivat muualla ja vähin meilläkin. Aikomukseni on ker-
toa, mitä hyvää löysin kymmenisen vuotta sitten kalakukon ja kokkelipii-
män vastikkeeksi ihanasta ja silloin yltäkyläisestä Italian maasta.

Aina ja kaikissa olosuhteissa vaatii maallinen tomumajamme osuu-
tensa. Vast'ikään olit renesanssin värikylläisessä ilmapiirissä, silmiäsi hi-
velivät Botticellin terheniset luonnottaret, Tizianon lämminhipiäiset Ve-
nukset, lukemattomat muut mestariteokset, ja saivat sinut hetkeksi unoh-
tamaan muun olevaisen. Mutta vain hetkeksi. Astuttuasi tuosta taika-
maailmasta ulos Firenzen, Danten kaupungin, kapeiden katujen kuhinaan,
on elämälläsi vain yksi ja ehdoton tarkoitus: nälkäsi tyydyttäminen.

Astumme, matkatoverini ja allekirjoittanut, ensimmäiseen trattoriaan
eli ravintolaan, minkä saalistavan suden katseemme keksivät. Se ei ole
suuruudella pilattu; yksi ainoa huone, noin 4 x 9 m, jonka täyttää kuusi
pöytää; oven suussa pienoinen viinipöytä, perällä avonainen keittiö, kuin
näyttämölava ikään. Meidät osoitetaan näköisimmälle paikalle, tilaamme
spaghettimme ruokalistaan katsomatta ja syömme sen maan tavalla — kii-
reen kaupalla hotkien. Sitten meillä onkin aikaa, pahimmasta nälästä pääs-
tyämme, silmäillä ympärillemme tässä italialaisessa miniatyyriravintolas-
sa. Viinipöytää hoitaa mamma, jonka pikimustan tukan alta kiiluvat suuret
kultaiset korvarenkaat. Marmoripöydällään hän mittaa viiniä puolen tai
neljänneslitran karahveihin ruokavieraille vietäväksi. Hän myös pesee ja
jakaa salaatin. Samalla baaripöydällä pullojen, karahvien, salaatin, sipu-
lin ja appelsiinien keskellä on paikkansa myös talon kissalla (jokaisella ita-
lialaisella ravintolalla on kissansa), joka taidokkaasti latkii vettä baarin
aina vuotavasta hanasta. Tarjoilusta pitävät huolen tytär ja poika, kah-
denkymmenen korvissa, mustatukkaisia ja -silmäisiä hekin. Mutta tärkein
henkilö talossa on isäntä itse, Beppino nimeltään, kuten kilvestä luimme:
lyhyenlöntä, vatsakas niinkuin ammattiin kuuluu, kalju, suu ainaisessa hy-
väntuulen virneessä. Tämän tästä laulahdellen hän häärää pannujensa,

patojensa ja pariloidensa valtakunnassa, joka on kokonaisuudessaan siinä tarkasteltavissamme. Siinä on tavallinen vanhanaikainen hella ja paistinuuni, — jotenkin samankokoinen kuin meillä aikoinaan kotona Mikkelissä puolenkymmentä suuta ja vatsaa varten, niin minusta näyttää. Mutta tällä firenzeläisellä ravintoloitsija-keittiömestarilla on oma systeeminsä: hän keittää parissa kolmessa kattilassa päällekkäin, niin että hänellä on 6—8 keitosta samalla kertaa kypsymässä. Huomattakoon, että italialaisten pääruoka, makarooni, oikein valmistettuna vaatii keittäjältä erikoista valppautta, sen näet pitää olla ”hampaassa tuntuva” niinkuin italialainen sanoo, eikä sellaista hyytelömäistä massaa kuin useimmiten meillä. Jokin ihmeellinen vaisto näyttää sanovan Beppinolle, milloin mikin keitos on valmis, milloin uuniin ikäänkuin ohimennen survaistu punainen paistin pala on mehukkaan kypsäksi pariloitu. Ja joka ruokalajissa on oma, sille kuuluva makunsa ja aroominsa. Taituri, ellei suorastaan taikuri, tuo Beppino!

Jos kenestä, niin italialaisesta antaisin varauksettomasti tunnustuksen, että hän suhteessaan kanssaihmissiinsä on ystävällinen. Sen saa kokea liikkeissä, junissa, ravintoloissa, missä tahansa joutuu tarvitsemaan ”alkuasukkaiden” palvelua tai apua. Niin, tiedän kyllä liiankin hyvin, että italialaiset yrittävät monin tavoin pettää ja huiputtaa muukalaista, kiskoa häneltä kohtuuttomia hintoja, tarjota hänelle väärää rahaa, kiristää häneltä juomarahoja jne. Mutta se on asia erikseen. Tapa, millä italialainen tekee palveluksia lähimmäiselleen — olkoon sivutarkoituksena hyötyminen tai ei, se on yhdentekevää — on sydämellisen ystävällinen. — Ei ollut vain Beppinon maukkaiden ruokien ja halpojen hintojen ansiota, että meistä tuli hänen trattoriansa säännöllisiä vieraita. Siihen vaikutti osaltaan myös siellä saamamme välittömän ystävällinen kohtelu. Saimme päähänpiston kruunata ensimmäisen ateriamme, jonka siellä söimme, leivoksilla, vaihteeksi näet; appelsiineihinkin saattaa — anteeksi vain — kyllästyä. ”Si signore”, sanoo Beppino, joka ottaa itse tilaukset vastaan meiltä ties minkä kaukaisen maan muukalaisilta. Samassa hän ryntää ulos ovesta ja meidän yrittäessä arvailla, mihinkä isäntämme oikein häipyi, hän onkin jo taas edessämme ja entistä leveämmin irvistäen laskee eteemme kokonaisen pellillisen ihania leivoksia, jotka hän oli juoksujalkaa noutanut läheisestä leipurinliikkeestä. Ahaa, tuumin itsekseni, nyt meitä ulkomaalaisia taas huiputettiin. Se tietysti maksattaa meillä koko tuon tusinan kaakkuja. Erehdys! Saamme kumpikin eteemme yhden — ja syötyämme vaadimme lisää.

Onnellinen ajatus oli viettää uudenvuoden aatto Beppinon luona. Olimme kierrelleet kaupunkia etsien makumme ja rahapussimme mukaista paikkaa — uutta vuottahan nyt on kerta kaikkiaan juhlettava, oltiin sitten kotona tai vieraalla maalla — ja loppujen lopuksi yhteisestä sopimuksesta

valitsimme kaikkein vaatimattomimman, Beppinon. Muita vieraita ei ollut vielä saapunut, mutta tavallisuudesta poikkeavaa oli, että vasemman puolen pöydät, joissa vakituiset ruokavieraat tavallisesti istuivat, oli sysätty yhteen, ja juhlaa ennustivat erittäinkin neljä pulleavatsaista fiascoa eli viinipottua. Kellon käydessä kymmenettä he saapuivat, samoja nuorehkoja miehiä, joita olimme nähneet siellä joka päivä aterioimassa, arvattavasti liikeapulaisia tai pikkuvirkamiehiä, heistä vain yksi naisineen — muuten tyypillistä Italiassa, siellä ei rouvaa yleensä oteta mukaan ulos juhlimaan. Alun pitäen on äänekkyyys jonkin pykälän korkeammalla tavallista italialaista puheensorinaa, kohoten tasaisessa crescendossa — osansa siinä on varmaan ahkerasti kiertävillä fiascoilla. Mutta ilonpito on harmitonta ja hyvänluontoista, meikäläisestä ehkä hieman lapsekasta. Suuri salaattikulho lähetettiin ilman halki pöydän toisesta päästä toiseen, koppaajan ote luisti — kulho sen tuhansina palasina, samoin sen alle jäänyt lautanen. Nauruksi pistettiin koko juttu, eikä sille vähiten nauranut Beppino itse. Ehtipä hän itsekkin keittiökiireiltään huvittamaan vieraitaan. Kesken kaiken hän ryntää lasiovelle, ulkona muka tapahtuu jotakin erinomaista. Kaksi nuorukaista juoksee hänen perästään, Beppino kumartuu — kuuluu särkyvän lasin helähdys. Ovilasi? kyselevät muut vähän pöllähtäneinä. Mutta Beppino pitelee kupeitaan naurusta, johon toiset kohta yhtyvät: tyhjällä viinipullolla oli saatu aikaan mokoma ilo. Sattuu siinä rähäkässä paistti vähän palamaan, ja siitäkös nousee meteli: kuka vaatii kaasunaamaria, kuka vakuuttaa olevansa kuolemaisillaan nälkään, kuka muuten vaan huutaa. Silloin Beppino, pelastettuaan ensin paistin, syöksyy esiin ja palauttaa järjestyksen ja arvovallan heilauttamalla punaisena hehkuvaa hiilikoukkua pahimpien räyhääjien nenän alla, jotka empimättä antautuvat ja rukoilevat armoa.

Pidimme turvallisimpana lähteä tiehemme ennen kello kahtakymmentäneljää. Kaikkialla iloittiin. Suurissa ravintoloissa, joissa vilahtelivat koreat iltapuvut, lentelivät konfetit, paukahtelivat shamppanjapullot. Mutta missään ei tunnelma näyttänyt olevan yhtä välitön ja aito kuin se oli äsken ollut Beppinon pikku trattoriassa. Totesimme mielihyvin, että vaistomme ja — kukkaromme olivat auttaneet meitä tekemään oikean valinnan.

TERTTU VÄÄNÄNEN:

SUOMENTAJA JA KIRJAILIJA ANTTI JUHANA WEÄNÄNEN

Kirjallisia taipumuksia näyttää Väenänen suvussa ilmenevän melko runsaasti. Yhtenä todistuksena siitä on 1800-luvun keskivaiheilla elänyt Antti Juhana Weänänen, joka elätti itsensä suomentaen ja kirjoitellen kirjasia.

Antti Juhana Weänänen syntyi Kuopiossa v. 1820. Hänen vanhempansa olivat kirjakauppias Pietari Joosef ja Anna Margareeta, o.s. Sellström, joka oli kotoisin Ruotsista. Pietari Joosefin isä oli Iivar Mikonpoika Wäänänen Kehvon Haapalahdesta, siis isoisäni isoisä. Pietari Joosef (kuoli v. 1846) oli herännäismies ja kirjakauppiaina hän erikoisesti harrasti uskonnollisten kirjojen levittämistä ja oli muutenkin tunnettu monipuolisesta kristillisestä toiminnastaan.

Antti Juhana aloitti koulunkäyntinsä Kuopiossa, mutta siirtyi sitten Porvoon lukioon, josta tuli ylioppilaaksi v. 1841, siis 21-vuotiaana. Koulussa hänen sukunimensä ajan tavan mukaan muutettiin Wenelliksi, mutta päästyään ylioppilaaksi Antti Juhana suomensi sen Weänäseksi ja käytti koko elämänsä ajan tätä murteellista muotoa. Hän oli niin ollen yksi neljästä ensimmäisestä suomalaisnimisestä opiskelijasta Helsingin yliopistossa 1840-luvulla. Savo-karjalaisessa osakunnassa Weänänen otti innokasti osaa kansallisiin sivistysrientoihin yhdessä Paavo Tikkasen kanssa. Osakunnan kirjallista kilpailua varten hän jätti käännökset Runebergin „Saarijärven Paavosta” ja XII:sta idyllistä sekä eräästä Bellmanin juomaulusta. „Saarijärven Paavon” suomennos on vuodelta 1842. Siinä on paljon savolaisia muotoja.

Saarijärven kankahiilla asui
muinon Paavo hallaisella maalla
uperasti sarkojansa hoitain
mutta kasvun Jumalalt hään outti
waimonsa ja lapsihiinsa kansa
söi hään siellä palojansa hiessä
ojitteli, kynti ja myös kylvi.
Kevät tuli, nietos sarat heitti,
matkas kansa vieden puolet ooraat,

kesä tuli, halla pani tähteet.
 Paavon eukko suruissansa sanoi:
 Paavo, Paavo, kovan onnen ukko.
 Tartum sauvaan. Herra meitä vihaa.
 Kova kiertee — kovempi nälkee nähtä.
 Paavo ottain vaimons kättä sanoi:
 Herra koittaa vain, eihään meitä hylkee pois soista,
 pane puoliks sekoitinta leipään
 minä kaivan syvemmät ojat.
 Tahtoin kasvun Herraltamme toivoo
 eukko pani puoleks sekoo leipään,
 ukko kaivoi usiammat ojat,
 myyen lampaat, osti ruista, kylvi.
 Kevät tuli, nietos sarat heitti,
 kaunihiisti viherjöitsiit laihot,
 kesä tuli taivahaasta rakeet
 kumoon löivät puolet rukiin touvot,
 syksy tuli, halla pani tähteet.
 Paavon eukko murheessansa sanoi:
 Paavo, Paavo, kovan onnen ukko.
 Kuolkaam Jumalalta vieroitettut.
 Kova murha — kovempi nälkään kuolta.
 Paavo ottain vaimons kättä sanoi:
 Herra koittaa vain, ei hään meitä hylkee pois soista,
 pane kaksi vertaa sekoo leipään,
 minä kaivan ankarammat ojat,
 myen lehmät, osti ruista, kylvi.
 Kevät tuli, nietos heitti sarat,
 kaunihiisti viherjöitsit orraat,
 kesä tuli taivahasta rakeet
 voimattomat, heitit tähkät pystyyn,
 syksy tuli, ihanimmat touvot
 keltaisena outit sirppimestä.
 Polvillensa Paavo lankein sanoo:
 Herra koitta, vain ej hään pois soista.
 Polvillansa sanoo Paavon eukko
 ukolleensa iloisasti lausuin:
 Paavo, Paavo, ota sirppi kätees,
 nyt on aika elee riemuisasti,
 nyt on aika pojes panna petään.
 Nyt saan leipoo ait rukiista leipee.

Paavo ottain vaimons kättä sanoi:
Sitä koittaa Herra ainoastaan,
joka muistain lähimmäisen tarpeet,
pane vielä puoleks sekoo leipään,
paleltuneet ovat toisten touvot.

Kirjallisten harrastustensa vuoksi Weänänen hyväksyttiin Suomalaisen kirjallisuuden seuran jäseneksi v. 1844.

Antti Juhana Weänänen alkoi opiskella jumaluusoppia ja suoritti joi-takin tutkintoja, mutta lopullinen akateeminen arvo jäi häneltä saavutta-matta. Muutamia vuosia myöhemmin Weänänen anoi tuomiokapitulilta lupaa saadakseen Tunterin kirkkoherran apulaisen viran Inkerinmaalla. Anomus hylättiin, koska hän ei ollut virallisesti pätevä.

Antti Juhana on hyvin huomattava hengellisten kirjojen suomenta-jana. Käännöksiä on kaikkiaan nelisenkymmentä. Ainakin muutamat niistä ovat herännäismiesten kirjoittamia. Teosten nimet ovat joko hyvin mielikuvituksellisia tai peräti kouraantuntuvia, esim.

„Kyynelien ehto.” Lauseita kärsiville.
„Riemujen aamu.” „Kyynelien ehtoon” jatkanto.
„Rikkaus ja köyhyys eli hyvä tonttu onnen tuopi.”
„Johannes kastajan kaulanleikkaaminen.”
„Yhden kristityn tulot ja menot.”
„Nisuja eli ruumenia.” Muuvan kysymys, tehty v. 1851.
„Tohtori Martti Lutheruksen manaus nuorukaisille ja neitosille.”
„Ole kiivas.”
„Vaikene, ole ääneti.”

Ajan hengellisen elämän edustajille kirjailijan nelisenkymmentä suo-mennosta olivat varmaan hyödyksi, sillä uskonnollinenkin kirjallisuus oli vielä köyhää.

V. 1854 Antti Juhana julkaisi opettavaisen raattiuskirjasen „Naapuri-talot”. Hän oli varsinkin ylioppilasaikoinaan ollut hyvin väkijuomiin tai-puvainen ja nyt hän muille ojennukseksi esittää kolme erilaista elämän-tahtia noudattavaa maalaistaloa. Yhdessä suorastaan kerskaillaan viinan jokapäiväisestä käytöstä, toisessa taas yritetään noudattaa kohtuutta väki-juomien nauttimisessa ja kolmannessa vietetään täysin raitista elämää. Vähitellen ensin juoppous ja sitten myös kohtuus tuottavat pelkkää onnet-tomuutta, mutta raittiutta kannattavan talon väki vaurastumistaan vau-rastuu.

Kolme vuotta myöhemmin (1857) ilmestyi Kuningas Gustaw II Adolfin

Historia”, jonka A. J. Weänänen julkaisi omalla kustannuksellaan. „Historia” kertoo vähän kuninkaan suvusta ja hallitustoimista, mutta etupäässä hänen sotaisista urotöistään, ennen kaikkea 30-vuotisen sodan aikana. M.m. Lech-virran kuuluisasta taistelusta on vauhdikas kuvaus. Oli kysymyksessä virran ylitys (s. 22, 23).

„Nyt lyötiin varasilta suomalaisilta sotamiehiltä, joita jo silloin keuhuttiin tottuneiksi kirwesmiehiksi, ja sitä myöten juoksi kolme sataa suomalaista toiselle rannalle, vihollisen tuiman tulen tuiskuessa, ja warustettuna ainoastaan lapijoilla ja kuokilla, sotawarustusten walmistamiseksi. Heitä heti seurasi toiset kolme sataa, täysissä sota-aseissa, Kaarle Gustaw Wrangelin johdon alla. — — Kyllä viholliset koettivat tulleita jälleen toiselle puolelle wiskata; waan sieltä tuiskuna tuli ja suomalaisten kowat herneet taiwuttivat heitä tästä kokeestansa kiiruhtamaan. Kenraali Altringer saattoi heitä uudestaan tuleen töytämään, waan nyt hän itse tainnuksiin lyötiin muutamalta tykin luodilta, ja jälkeen täytyi hänen wäkensä wäistäytyä. Nyt tuli itse wanha Tilly, vanhain wallooneinsa kanssa waan paetappa heidänkin täytyi tykkilöistä ja pyssyistä lentävästä tervetuloa.”

Suuren kuninkaan kuolema on kuvattu järkyttävästi.

„Marraskuun 6. päivä alkaa enteellisesti. Kohonnut aurinko kauwan kätkettiin sakialta sumulta, niinkuin olisko se tahtonut olla tätä päivää ja Lytsenin ketoa kokonaan valaisematta.” Päivän kohtalokasta tapahtumaa kuvataan seuraavasti: „Kuninkaan haawoitettu, yltänsä werinen hevonen, tyhjällä satulallansa, sytytti surullisen aavistuksen Ruotsalaisten sydämissä. Tästä syntyi jokaisessa syvä murhe, synkeä epäily ja kova koston into — — ja pakosallepa nyt viholliset pakenivat, joukko waan joukon perästä, ja kuolleen kuninkaan raadeltu ruumis ryöstettiin heidän kynsistänsä.” — — „Kuningas Gustaw II Adolph uhrasi voimansa ja henkensä ihmiskunnan hyväksi ja vapaudeksi.”

Kirjailijan kieli on ajan mallin mukaista. Omia savolaisia murteellisuuksiaan hän on luonnollisesti liittänyt mukaan ja käyttää joskus itse sepittämiään sanoja, esim. kylkeillä=makailla, kaksikiista=kaksintaistelu, intolainen=intomielinen, pääsodankäyttäjä=sotaväen ylipäällikkö, tappelusketo=sotatanner, vitsavalta=hirmuvalta.

Antti Juhana Weänäsen myöhemmistä elämänvaiheista ei sukuseuralla ole tietoja. Hän kuoli naimattomana v. 1863.

VÄÄNÄSTEN VEISTÄMÄÄ

Tutkimuksessaan "Maallinen arkirunoutemme Ruotsin vallan aikana" EINO SALOKAS kertoo *Heikki Väänäsestä* seuraavaa (Suomi V, 3 siv. 157—159):

"Ei mikään pohjalaisten kansanmiesten runoista ole saavuttanut sellaista kuuluisuutta kuin tämä Väänäsen "runolaulu" (Lystillinen runolaulu siitä kummasta kalakukosta, pain. Vaasassa 1801). Se ei olekaan ihmeteltävää. Onnistunut kepponen vihatulle tulliherralle herätti tietysti riemua koko maakunnassa ja lisäksi runo on kokoonpanoltaankin sangen ansioikas. Sen kuvaus on kauttaaltaan vilkas ja leikkisä ja sen säkeet ovat rakenteeltaankin erittäin sujuvat. Eräitä runomittavirheellisyyksiä siinä tosin on, mutta ne saattavat johtua epätarkasta muistiinpanosta tai siitä, että runo suusanallisesti levitessään on jonkin verran menettänyt täsmällisyyttään. — A. V. Koskimies on runon täydellisenä julkaissut vanhan arkkilehtisen mukaan (*Agricolasta Juteiniin*, ss. 419—425).

Tullinhoitaja Prytz lienee monta kertaa harmitellut Väänäsen laulun johdosta, sillä se oli saattanut hänen erehdyksensä erittäin tehokkaalla tavalla julkisuuteen ja tieto siitä joutui leviämään kauas Pohjanmaan rajojen ulkopuolellekin. *Saara Wacklinin* mieleen oli tämä hänen lapsuudenvuosinaan sattunut tapahtuma juurtunut niin syvästi, että hän vuosikymmenien perästä laati siitä jutelman, minkä hän liitti muistelmiensa ensimmäiseen osaan (*Hundrade Minnen Från Österbotten* I, n:o 22). Väänäsen runoa ei siinä kuitenkaan mainita. Sattuipa vielä jonkin aikaa tapahtuman jälkeen Pohjanmaalle kaukainen vieras, tutkimusmatkailija *Joseph Agerbi*. Tälle miehelle, jonka moniaalle ulottuva mielenkiinto oli muun muassa kohdistunut kansanrunouteen, esitti Vaasan läänin maaherra *K. F. Krabbe myöskin* Väänäsen runon. Agerbi laati siitä tulkinnan perusteella runomittaisen englanninkielisen käännöksen,¹⁾ joka on kyllä vapaasti muovailtu, mutta kumminkin pääpiirteittäin esittää Väänäsen runon sisällyksen. Tämän kautta joutuivat "Vanöner" ja hänen runonsa suurten sivistysmaidenkin oppineiden tietoon.

¹⁾ *Joseph Acerbi*: Travels through Sweden, Finland and Lapland to the North Cape, in the years 1798 and 1799. London 1802, I, ss. 311—316. — Ranskalaisessa painoksessa oleva suorasanaisten selostus noudattaa melkoisen tarkasti Väänäsen runon sisällystä. Ilmestyi Pariisissa v. 1804, II, ss. 88—95.

Acerbi sanoo, että runoilija oli köyhä, koska hän enemmän rakasti mielikuvituksensa suomia iloja kuin maamiehen velvollisuuksia, mutta hän oli erittäin ilomielinen ja tervetullut vieras kaikkiin maalaistaloihin, koska hän huvitti ihmisiä kertomuksillaan ja leikkipuheillaan.

Elias Lönnrot'in kirjoituksessa "Om närvarande tids poesie hos finska allmogen" (julkaistu *J. Grot'in* toimittamassa teoksessa: *Calender till minne af Kejserliga Alexanders-Universitetets andra secularfest*, vuonna 1842) on tästä Väänäsen runosta osittainen ruotsinkielinen käännös.¹⁾

Eystillinen Runo-Saulu Siitä kummasta Kala-Kufosta

Jop' on laulu laitetuna
Sanat somat solmettuna
Rytfin ruasta rumasta
Kummašta Kala-Kufosta,
5 Johong' oli pandu Paldamosša
Katti karwanen siijähän,
Jsoja itä-tylälä
Paldamosša mainiosša.

Kerran keskenjä isännät
10 Rannin miehisjä rupeifit
Pohä ildana puhuhun,
Jultijesii juttelehen,
Kuin on Dulusša pahoja,
Tullifatin turkafia,

1-8 Nu min sång jag hafver ordnad,
Örden väl tillsammansbundna,
Om besökarns leda måltid,
Den befängda fiskpirogen,

Dit i Paldamo man inlagt,
Föst med hull och hår en katta,
I det österut belägna
Stora, vidt omtalta Paldamo.

¹⁾ Käännös on seuraavanlainen. Numerot viittaavat vastaaviin alkuperäisiin säkeisiin.

- 15 Syöwät syökärit rahata,
Ilman työtä Tullin miehet,
Ruin wiewät wälistä reestä
Ewähjiä matkamiehesten.

Talon Waari taitawasti

- 20 Ryskhyypi kylän wäeldä:
Rusta nyt saisin kumppanira?
Rusta matkalle towerit?
Lähtisin minäkin ferran
Räpäsämään kaupungijsa:
25 On mulla talia taafen
Wielä voitakin wäjähen,
Waikk' on huono heinä-wuosi,
muret muustakin ruasta.

Miehet hyiääniäsesti

- 30 Siihen wastaten sanowat:
Meill' on miehillä samoilla
Matka pitkä mielesjämme,
Lähtiä sitä pidäisi
Ala-maahan marjimaahan,
35 Kohen Dulua kokehen.

Kohta hyi koiran filmä
Sanoopi wäen seassa:
Jopa kotua kylä
Joulun eellä jouwetahan.

- 40 Ollis mielesjä minulla
Lähtö poijes pohjanmaalle.
Lähtisin minäkin muuten
Räpäisehen kaupungijsa,
Waan ompi wäjähen wifoa,
45 Joka on kotona kauwan
Mulla muistisja pysynyt,
Pawiani pureskellut.
Wietihin minulda wiimmein
Wätisin masikan paisti,
50 Ruin näki olewan reessä.
Sitä Syökäri syleili,
Sitä anoo ohteraasti,

- Pyyfi pyöstösä käfinni.
 Minä mies sanon hänelle,
 55 Puhekselin puolestani:
 En saata ewästä panna
 Tyköäni, ystäväni!
 Pojes, matkan pittän päässä.
 Kylläpä täällä tarwittowi
 60 Pureskella Porwarissa —
 Weipä fittetin wät sin.
 Sen kansa meni siisälle,
 Vielä kiitti kinttujanja,
 Hywin ho-ti kynsiänsä.
 65 Kuin ovat wietkaat wiriät
 Omin mielin ottamahan
 Talon poikain ewästä.
 Sitte kun tuln kotia
 Heti sain kylässä tietä
 70 Aftani saman asian,
 Josta akka aitalailla
 Minua toruu tolwanagi,
 Kun en minä kuttoja kätehen
 Syhännynnä Syökärille.
 75 Ando hälle lemmon lundu
 Omalle tullinätkäiselle,
 Kuuluupi kyllä puhuman,

13—18 Att i Uleåborg det finnes
 En så glupsk besökarskara;
 Huru Konstnadsfritt de äta,
 Lefwa utan allslags möda;
 Huru slädorna de plundra.
 Fara af med bönders vägkost.

38—39 Visst är man nu fri och ledig
 Från hemarbete för julen,
 42—50 Hvarför äfven jag tänkt resa,
 Ned till Uleåborg bege mig.
 Men ett litet hinder har jag,
 Som har länge grämt mitt sinne.
 Plågat år från år mitt minne:
 Våldsamt blef jag sista gången
 Plundrad på en präktig kalfstek,
 Som besökarn såg i släden.

51—67 Den omfamnade han han kärligt,
 Den så enträget han tiggde,
 Bad mig med uppräta händer.
 Ej det hjälpte, att jag talte,
 Att jag vägrade och sade:
 "Icke kan jag, bästa granne!
 Afstå vägkonsten ifrån mig;
 Äta lär man dock behöfva
 Äfven om man är i staden."
 Det oaktadt tog han steken,
 Smög med hast sig in i rummet,
 Nöjd att dock så vigt han undkom,
 Och att säkra klor han ägde.
 Huru listiga och qvicka
 Äro ej de dock att röfva
 Egenmäktigt bondens vägkost!

- Kieli laffari lato:van,
 Eit on muutamat monasti
 80 Kotonahon nimuisett toiran'
 Pannullansa paistanehet,
 Raswan kansa raskinehet.
 Woilla siemiäxi silattu,
 Menneensä on andanehet
 85 Tulli miehelle kätchen,
 Syjännehet Syökärille.
 Tuon konstin minä kotona
 Saatan vielä wiisahammin
 Tehä toisehen tapahan.
- 90 Ottipa kissan kuruhesti,
 Tartuupi takajaloisto,
 Pääää pankohon sukasi
 Dikian olan takoa.
 Unnin nurtahan nutisti,
 95 Siinä hirti hiiren syöjän,
 Pani pirtin lämmitessä
 Leiwän siisähän lewiän.
 Rupeis estähän emändä,
 Etteipä Isändä saisi
 100 Rattia takun siisähän
 Panna paljaan karwan kansa.
 Emändä Isännällensä
 Sanoopi sanalla tällä:
 Kosk on herja herjennynnä
 105 Maras kissa nautumasta,
 Min nyljen nahattomoxi
 Siitäpä tulisit siemät
 Turkin puuhlat pulskiommat.
- Uffo uunilda puhuupi
 110 Parta-waori paukuttaapi:
 Kylläpä sinä siivo muori
 Dikein hyvä olisit
 Syökärille syölähille,
 Kuin nyt siitä kuoren pojes
 115 Weisfittin nahän wätifin,
 Keden kesken paistumisen.

- Siitäpä Syökarit rupiais
Arwelehen aivosstanja,
Ett on tähän siähän
120 Jänes pandu Paldamosša.
Sintä mielehen meni
Talonpoikain tawarat,
Wastatin repis refiä,
Ewähjä ettiskelis.
125 Anna ella fatti karwonenja,
Että tulee tundemahan,
Mi' on pandu Paldamosša,
Roottu kuorien siähän,
Taherrettu taitinahan.
130 Samasta janasta tästä
Käwi kärryri emändä,
Rupiaapi rohkiasti
Koufulla kopasemahan.
U'on päätä uunin päällä,
135 Waan ei tofi tohtinunna,
Ett' oli waari wahwallainen,
Kyll' olis muori muuten lyönyt,
Takan wierestä takonutt,
Kijän päätä oivalailla.
140 Jfändä ihasteleepi,
Sieden wierehen lipuupi.

111-129 Men nu ville hustrun hindra
Förekomma, att ej mannen
Finge så, med fulla håren,
Baka katten in i brödet.
Hustrun vände sig till honom,
Talte till sin man och sade:
Eftersom vår katt nu upphört
med sitt jamande i verlden,
Må jag hellst få skinnet af den;
Deraf kan dock göras någät.
Kragens brydnad på min skinnpels."

98-108 "Ack du goda gårdsvärdinna,
Hur beskedlig du dig visar
Mot den glupska tullbesökarn!
Nu du önskar taga huden,
Envisas att rifva skinnet

Från den snart halfstekta katten;
Mycket lätt det kunde hända,
Att då tullbesökarn trodde,
Det i Paldamo man inlagt,
Gömt en hare i pirogen,
Snart han finge högre anspråk,
Kunde så en annan resa
Rifva hela slädan sönder,
Då han snokar efter vägkost.
Låt du katten få behålla
Hull och hår! då märker tullnärn
Hvad i Paldamo man inlagt,
Samlat inom tunna skorpan,
Knådat vackert in i degen."

182 "Tror du nu, din dumma bonde!
Att du är i eget pörte,

Pani kisan paistunahan,
 Katin karwat kertymähän.
 Vielä se wingu unisjatin,
 145 Kurasi kuton sisällä.
 Sitten kuin kuori päälle kuivi,
 Taitina tuli kowari
 Katin päälle kangiari,
 ulos unista nyläsi,
 150 Paneepi jatin sisähän.
 Sitte lähteepi kotua
 Manandaina morsimahan
 Astuhun alusta wiikon
 Kohen Duluu kokehen.

155 Kuin tuli tytö Muihoyen
 Löysi kohta kumpaninsa,
 Kumpanit heti tyhvät,
 Joka nyt jokia menemmä
 Linnan tullista liwumme,
 160 Rähymä kautta köyhän miehen.
 Juurugen¹⁾ tytö tulivat
 Kestikiwarin fedolle.

Sida Wouwi Simpermanni
 Oli juossu Juurugehen
 165 Tullihin hakoin kansa
 Tietä kiinni kiiruhusti,
 Ettei joutuisi joelle,
 Sieltä tullisi kufana,
 Siin' oli kielly Simpermanni
 170 Talonpoille puhunut:

¹⁾ Juurus on se kaikkein lähimmäinen Kestikiwari Dulusta Paldamoon päin: Yri penikulma kaupungista. Juuruksesta kulkewat talwella Dulun sekä jokia- että maantietä myöden. Jokia myöden tullaan sisälle kaupunkiin linnatullin kautta, joka myös toisella nimellä kutsutaan myllytulliksi: Haufkewat ne sitä muutamata myöskin kivatulliksi. Siinä linnatullissa edeskeisoi yri Syöläri Norforszi nimellä, joka jo on kuollut, kaupan aikaa tulliherran wiraan. Ne kyläkunnat, Juurugen ja Dulun välillä, jotka juuri joen partahalla, molemmin puolin jokia ovat, kutsutaan yhdellä yhteisellä nimellä Dulun juuri. Ne matkamiehet taas, jotka juuruksesta maantietä myöden kaupunkiin kulkewat, tulewat kangastullin kautta sisälle, jos Nytzi tulliherrana oli. Syy, minkätähden Simpermanni esteli matkamiehiä jokia myöden Juuruksesta Dulun kulkemaan, oli yksi tästä kulgusta silloin ulostullut Maanherran kielto.

- Ei saa menne Pieliis miehet
 Eitä muu Muhoje wäti
 Eitä kähä Paldamošta
 Dulun Suhun ollenkana
 175 Kura tullihin kutana
 Siihen siitoja isoja
 Kuljettawat Kuusamošta
 Punasta poron lihoa
 Waikka sentähän wähäsen
 180 Norforszi wälistä saapi
 Tutummilda tullin luona
 Kuusamon mätimahoilda.
 Ne jotta jokia aivott
 Mylly tullista tulehen,
 185 Simpermannin käskyn kautta
 Kongoš tullihin käwiwät.
 Piistitt ensin pienen leiwän
 Tulli herralle kätchen
 Töstäpä herra herjemmägi
 190 Rowin koiragi rupesti
 Sanoo Herra hylpiästi,
 Ketä finä tällä kerjulaista
 Pilloat pila-ifändä,
 Ompa fulla surempia
 195 Kalafukkoja komeita,

Har med tiggare att skaffa;
 Eller vill du gäckas med mig?
 Du har ju långt bättre saker,
 Någon fiskpirog i säcken;
 157 Låt mig få hellst en utaf dem.
 Att jag kan för andra tala,
 Huru i tillreden väl dem!"
 "Afbet först en bit från kanten
 Hugger i för andra gången.
 Tassen i hans mun nu råkar.
 Klorna rispa uti tungan.
 Tror det vara gäddans tänder,
 Eller hvassa braxenkäkar,
 Anar ej till något oråd.
 Förrn i tu han skär pirogen.
 Men nu öppnades hans ögon.

Ser en hårig katt derinne,
 Grep då till en kraftig svordom,
 Biten svängde än i munnen,
 Då i vredesmod han talar,
 Säger dessa ord högst uppbragt:
 "Aldrig, arme man, jag trodde,
 Att den satans bonden skulle
 Så mig gäcka och bedraga.
 Att den bofven haft ens hjerta
 Att så skämma bort Guds-lånet,
 Söla ned på detta sättet!
 Aldrig vet en fattig menska,
 Hvad hon, syndens träl, får äta
 Uppå sina gamla dagar;
 Förr, som ung, man aldrig hörde
 Om så afskyvärda saker."

Anna mulle muantahan
 Tejän maanne maistixita,
 Mies se mielellä hymällä
 Syhäfi kufon kätchen,
 200 Johont' oli fifään tiffa,
 Pandu fatti karwoonenfa.
 Hetipä käski Tulliherra
 Tämän miehen tupahon,
 Ruttu Rytffii rufoftille,
 205 Ando Raffet, ando Bunsfit,
 Vielä wiinatkin lifäxi.
 Ruin oli farikat faanut,
 Rhyhpyt fuuhun fuloifet,
 Mies heti meni kadulle.
 210 Sielbä poifes Borwariinfa.

Tämä on laulu laulettuna,
 Sanat wääty Wäänäfeldä,
 Sille palkasta tuliffi,
 Tahtoiffi jalan tafafen,
 215 Ruin olis ollut footawilla
 Silloin tulliffa tyfönä,
 Ruin Rytffi rualle rupefi,
 Jldafelle ilfiälle.
 Hauttafi palafen päästä,
 220 Toukafiepi toifen ferran,
 Jo fattu kápätä fuuhun,
 Rynnet kielehen rupeifit,
 Luuli hauwin hampahixi
 Eli lohnan leufaluugi,
 225 Cipä ufko enffintänä
 Ruin ei wiillä weittellähän,
 Käteeppi olewan fiellä
 Karwasen katin fifällä;
 Hetipä kiroffi herra
 230 Keften fhönnin fhyngiästi,
 Sano fanalla tällä:
 Cipä tuota turkafatafoan
 Luulu nyt minä polonen
 Berfelettä petturixi.
 235 Ruin on ilfiä ifändä

Pilannut parahan wiljan,
Tuolla lailla tuhronnunna.
Ei sitä tiedä ihmis rukka,
Mitä syöä synnis paraan
240 Waſta wanhona pitääpi,
Kuin ei nuorra näitä nähty,
Kuita kummia rumia.

Jop' on laulu laſkettuna
Loppu loofisti rakettu
245 Somahammilla ſanoilla.

Loppu.

JORMA VÄÄNÄNEN:

PÖLJÄN LASSILAN SUKUHAARA

Allaesitetty Lassilan sukuhaara on tarkoitettu näytteeksi siitä millä tavoin sukutauluja ilman kaavakuvaa voitaisiin tuoda ilmi. Näihin tauluihin on otettu vain sukuhaaran tärkeimmät henkilöt, joiden kohdalta on vähemmän tärkeä ja lukijaa rasittava jätetty pois. Kaavakuva olisi epäilemättä ollut selvempi, mutta siitä pidätyttiin tällä kertaa taloudellisista syistä.

Lassilan sukuhaarasta kuuluvat Väänästen Sukuseuraan seuraavat henkilöt: kantajäseniä: isäntä *Janne Väänänen* (T. 12) ja kirjanpitäjä, neiti *Iida Väänänen* (T. 9), vakinaisia jäseniä kansak. opettaja *Anni Väänänen* (T. 9), kansak. opettaja *Hanna* ja *Niilo Visakanto* (T. 11), lehtori *Kalle Väänänen* ja maisteri *Jorma Väänänen* (T. 16) sekä lehtori *Oskari Väänänen*, rouva *Sirkka Väänänen* ja lääkäri *Ilkka Väänänen* (T. 17), vuosisijäseniä: konemestarit *Aaro* ja *Lauri Väänänen* sekä teknikko *Martti Väänänen* ja rouva *Aino Labbard* (T. 10), maisteri *Kaarina Visakanto* (T. 11), rouva *Kaisa Ollikainen* (T. 14) sekä työnjoht. *Theotor* ja rouva *Maija Väänänen* (T. 15), rouva *Helvi Väänänen* (T. 16), rouva *Liisa Kankkunen* ja voim. yliopp. *Anneli Väänänen* (T. 17).

TAULU 1.

KNUT MIKONP. VÄNÄINEN asui Kehvon kylän Puiroolahden talossa hänen veljensä *Matin* toimiessa isäntänä. Vaimo: luultavasti *Anna Korhotar*. Knut kuoli 1723. Heidän lapsistaan mainittakoon:
Mikko, s. 1703 Puiroolahden isäntä vv. 1724—1778.
Antti, s. 1705 muutti Pöljän Lintuniemeen.
Knut, s. 1709 muutti Pöljän Lintuniemeen. Ks. T. 2.

TAULU 2.

KNUT KNUTINP. s. 1709 Puiroolahdessa, asui Pöljän Lintuniemessä vv. 1739—1763, jolloin kuoli. V:o: *Signe Tossavator*. Lapsia:
Lassi Samuli (Lars Samuel), s. 1759. Ks. T. 3.

TAULU 3.

LASSI SAMULI KNUTINP. s. 1759. Perusti Lassilan, jonka isäntänä oli kuolemaansa asti 1842. V:o: *Anna Stiina Hakkarainen*. Lapsia:
Pekka, s. 1797, ks. T. 4.

Tahvo, s. 1809, k. 1842. V:o: *Saara Kortelainen*. Lapsia: yksi tytär *Miina Airaksinen*, s. 1840.

Antti, s. 1813, ks. T. 5.

TAULU 4.

PEKKA LASSINP. s. 1797. Lassilan isäntä vv. 1842—1860, jolloin kuoli. Lautamies.

V:o: 1) *Anna Loviisa Ruuskanen*, 2) *Helena Pekkarinen*. Lapsia:

Lassi Samuli, s. 1821, ks. T. 6. (Äiti: *Anna Loviisa Ruuskanen*).

Anna Katri, s. 1825, (äiti: sama k. ed.) mies: mv. *Pekka Väänänen Koivulasta*.

Maria Sofia, s. 1831 (äiti: *Helena Pekkarinen*, samoin kuin seuraavienkin), mies:

Aaro Toivanen. Lapsia m.m. *Ida Rissanen*, Pöljän Pulasteen emäntä.

Eeva, s. 1839, mies: *August Kinnunen*.

Juho Pekka, s. 1842, ks. T. 7.

Erkki, s. 1848, k. 1912. V:o: *Johanna Toivanen*. Lapseton.

TAULU 5.

ANTTI LASSINP., s. 1813. V:o: *Maria Stiina Kejonen*. Lapsia:

Aatu, s. 1844, ks. T. 8.

Antti, s. 1847, ks. T. 9.

Juho, s. 1849, k. 1895. Räättäli Helsingissä. Naimisissa, mutta lapseton.

TAULU 6.

LASSI SAMULI PEKANP., s. 1821. Lassilan isäntä vv. 1860—1865, jolloin myi perintöosuutensa veljilleen ja osti torpan Nilsiään Sänkimäestä. Kuoli 1907. V:o: *Eeva Sofia Pitkänen*. Lapsia:

Aaro Heikki, s. 1856, ks. T. 10.

Kalle Vilho, s. 1860, ks. T. 11.

Anna Katri, s. 1866. Mies: ruumisarkkukauppias *Aappo Käärmekangas*. Muutti Kanadaan, missä kuoli 1917.

TAULU 7.

JUHO PEKKA PEKANP., s. 1842. Isäntä varsinaisesti v:sta 1891 naimattoman vanhimman veljensä *Salomon* kuoltua. Salomo toimi Lassilan isäntänä vv. 1865—1891. Juho Pekan v:o: *Vilhelmiina Raatikainen*. Lapset:

Janne, s. 1895, ks. T. 12.

Aatu, s. 1897. V:o: *Jenny Piippo*. Pohjolanmäen isäntä.

Kalle, s. 1900, ks. T. 13.

TAULU 8.

AATU ANTINP., s. 1844. Toimi merimiehenä ja koneenkäyttäjänä Volgalla. Kuoli 1892 Venäjällä. V:o: *Kristiina Honkanen*. Lapsia:

Maria, s. 1876. Mies: *Aksel Arola* (†) Lahdessa.

Arvid, s. 1879, ks. T. 14.

Theodor, s. 1889, ks. T. 15.

TAULU 9.

ANTTI ANTINP., s. 1847, k. 1889, talonomistaja Kuopiossa. V:o: *Maria Loviisa Koistinen*. Lapsia:
Oskari, s. 1874, kirjaltaja. Kuoli 1906 naimattomana Sundsvallissa Ruotsissa.
Anni, s. 1877, kansak. opettaja, nyt eläkkeellä, asuen Helsingissä.
Iida, s. 1880, kirjanpitäjä Helsingissä.

TAULU 10.

AARO HEIKKI LASSINP., s. 1856, k. 1908. Laivuri Kuopiossa. V:o: *Eeva Raatikainen*. Lapsia:
Yrjö, s. 1885. Konemestari Kuopiossa. V:o: 1) *Elina Venäläinen*, 2) *Sylvi Hiltunen*. Lapsia: *Esko*, s. 1923 (edell. äiti) ja *Maila*, s. 1933 (jälkimm. äiti).
Aaro, s. 1889. Konemestari Kuopiossa. V:o: *Märtha Cecilia Hällström*. Lapset: *Arvo Veikko*, s. 1919 ja *Jorma Väinö*, s. 1920, kaatui 1943.
Jenny, s. 1891. Mies: *Sven Jordman*.
Lauri, s. 1894. Konemestari Kuopiossa. V:o: *Minerva Mielikki Vuokko*.
Aino, s. 1896. Kemikalikauppias Mikkelissä. Mies: farmas. *Ernst Uno Labbart*.
Fanny, s. 1898. Mies: muusikko *Niilo Karpo (Karpoff)*.
Martti, s. 1906. Teknikko Karhulassa. V:o: *Rauni Andersson*. Tytär: *Eeva Kaarina*, s. 1943.

TAULU 11.

KALLE VILHO LASSINP., s. 1860, k. 1933. Poliisikonstaapeli, myöhemmin Helsingin poliisilaitoksen vahtimestari. V:o: *Maria Niskanen*. Lapset:
Anna Johanna, s. 1885. Kansak. opettaja Lappeenrannassa. Mies: kansak. opettaja *Niilo Visakanto (Vilén)*. Tytär: fil. maisteri *Lilja Hanna Kaarina*, s. 1916.
Kalle Vihtori, s. 1888, ks. T. 16.
Oskari Gabriel, s. 1890, ks. T. 17.

TAULU 12.

JANNE JUHONP., s. 1895. Lassilan isäntä v:sta 1924 alkaen. Kylänvanhin. V:o: kansak. opettaja *Elsa Laitinen*. Lapset: *Hannu*, s. 1934 ja *Elsa*, s. 1936.

TAULU 13.

KALLE JUHONP., s. 1900. Panninniemen isäntä. V:o: *Aili Väänänen* Kolmisopen Peltolasta. Lapsia: *Liisa*, s. 1934, *Pirkko*, s. 1935, *Helvi*, s. 1936 ja *Erkki*, s. 1938.

TAULU 14.

ARVID AATUNP., s. 1879, k. 1930. Etsivä ylikonstaapeli Kuopiossa. V:o: *Ulriika Vilhelmiina Pekonen*. Lapset:
Kaarin, s. 1907, kassanhoitaja. Mies: agronoomi *Armas Ollikainen*, Helsingissä. Lapset: *Vesa*, s. 1937 ja *Matti*, s. 1943.
Irja, s. 1909, kansak. opettaja. Mies: maanvilj. *Hannes Kröger*, Leppävirran pitäjässä. Lapset: *Marja*, s. 1938 ja *Heikki*, s. 1941.
Inkeri, s. 1911, puhelinvirkailija. Mies: postivirkamies *Olli Turunen* Kuopiossa. Yksi poika: *Pekka*, s. 1937.

TAULU 15.

THEODOR AATUNP., s. 1889. Työnjohtaja Kuopiossa. V:o: *Maria Pitkänen*. Poika *Theodor*, s. 1916. Ylioppilas, akt.luutnantti. Kaatui 1942.

TAULU 16.

KALLE VIHTORI KALLENP., s. 1888. Fil.maisteri, vanhempi lehtori, kirjailija ja runoilija. V:o: *Alma Maria Vanamo (Vilander)*. Poika: *Kalle Jorma*, s. 1912. Maisteri. V:o: osastosihteeri *Helvi Haapio* (alkuaan *Härkönen*). Lapset: *Kalle Ilmari*, s. 1940, *Aino Inkeri*, s. 1942 ja *Anja Inari*, s. 1943.

TAULU 17.

OSKARI GABRIEL KALLENP., s. 1890. Voimistelun lehtori Helsingissä. V:o: 1) voim.opettaja *Helmi Elina Karpio (Spets)*, 2) musiikinopettaja *Sirkka Ollilainen*. Lapsia: *Ilkka Sakari*, s. 1915. Lääket. lisensiaatti. V:o: fil. maisteri *Anni-Tytti Rantasalo*. Lapset: *Pertti Ilkka*, s. 1942 ja *Marja Annikki*, s. 1944. *Liisa*, s. 1916. Sairaanhoidajatar. Mies: tekn. ylioppilas *Pentti Kankkunen*. *Helmi Anneli*, s. 1923. Voim. op. kand. (Kaikkien äiti *Helmi Elina Karpio*).

Lyhennykset: s.=syntynyt

n.=noin
ks.=katso
T.=Taulu
v:o=vaimo
k.=kuollut

I	polveen	Knut Mikonp. Wänäisestä lukien kuuluu	Taulu 1.
II	”		Taulu 2.
III	”		Taulu 3.
IV	”		Taulu 4. ja 5.
V	”		Taulut 6—9.
VI	”		Taulut 10—15.
VII	”		Taulut 16—17.

KLAUS B. VÄÄNÄNEN:

KALLEN ISÄ

LAPSUUSMUISTELMA

II

Kulttuurikärpänen oli siis vallannut Heikin toimeliaassa sielussa hallitsevan osan. Itse hän luki suhteellisen paljon. Kirjarahaa ei pojilta koskaan puuttunut, mutta huveihin yms. ei liennyt penniäkään. Maatilansa hän oli valinnut erinomaisella vaistolla perin kauniilta ja terveelliseltä paikalta Kallaveden rannalta hyvine hiekkarantoineen sekä näköaloineen suurelle ja kauniille järvelle. Mutta kauneinkaan luonnon paratiisi ei Heikin mielestä yksinään riittänyt ihmislapsen henkisen jalostumisen ohdakkeisella tiellä.

Heikki oli syvästi uskonnollinen ja lukenut raamattunsa moneen kertaan. Hän vaistosi, että tuskin Jumala oli ajatellut perusteellisesti luodessaan vain kaksi ihmistä ja pannessaan ne kahden kesken elämään luonnon kauniissa paratiisissa. Seuraus oli selvä. Nämä takertuivat ikävisään ja kaihoissaan siihen tunnettuun omenaun, joka kehittyi huomattavan karvaaksi palaksi koko ihmiskunnan kehitykselle. Kun Jumala keran näki niin suuren vaivan rakentaessaan tämän laivan, jota maaksi sanotaan, niin miksi Hän ei yksintein luonut vähintään sataa matkustajaa tähän kauniiseen laivaan. Heikki oli kolmikymmenvuotisen elämänsä aikana ja varsinkin opettajatoimessaan oppinut tuntemaan suhteellisen hyvin, mitä ihmisielu ja juuri kasvavien lasten sielu kaipasi, että nuoriso kehittyisi oikeiksi ja tuottoisiksi isänmaan ystäviksi ja kunnon kansalaisiksi. Näin ollen piti hän lastensa kehitykselle ehdottoman välttämättömänä, että nämä saisivat mahdollisimman hyvää seuraa lapsuudenajakseen. Eräänä kesänä oli Heikin maatilalla viettänyt kesäänsä itse läänin maaherra perheineen ja muutamina kesinä toisia edustavia kaupunkilaisperheitä.

Heikin pojat alkoivat tulla jo kansakouluikänsä ja tätä silmälläpitäen Heikki oli valinnut seuraaviksi kesävieraikseen kolme edustavaa opettajaperhettä ja tahtoi tehdä kaikkensa, että nämä tulisivat viihtymään Rantalassa vuodesta vuoteen. Aikaisempina kesinä oli matkustajalaiva käynyt Heikin laiturissa joka päivä, mutta juuri nyt olivat laivaherrat päättäneet käydä Rantalassa vain kaksi kertaa viikossa. Heikin kulttuurisuunnitel-

miin eivät tällaiset päätökset soveltuneet ja hän hankki itselleen oman Kaino-nimisen matkustajalaivan ryhtyen kilpailemaan laivaherrojen kanssa myöskin matkustajaliikennöitsijänä. Toimien itse laivan päällikkönä hän voi joka päivä hoitaa sekä talonsa että muut liikeasiat kaupungissa ja illoiksi jäädä maatilalleen huolestamaan maataloustehtäviä. Omat ja ottopoikansa hän pani vuorotellen toimimaan laivansa apumiehinä, saaden näille tilaisuuden vaihtelevaan ja virkistävään merimiestoimintaan, jossa he saivat jonkin verran teknillistä praktiikkaa ja samalla oppia palvelemaan ja sulautuvalla ymmärtämyksellä suhtautumaan erilaiseen matkustavaan yleisöön. Laivapuut Heikki sai omalta maatilaltaan ja palkattua väkeä laivassa oli vain konemestari, joten Heikin laivan kannattavuus ja kilpailukyky pysyi vuodesta vuoteen kohtuullisena.

Kalle täytti sinä kesänä kuusi vuotta, kun Kaino ostettiin ja kevään kuluessa oli hän ehtinyt kysyä isältään useampaan kertaan, tuleeko Aino myös ensi kesäksi Rantalaan. Tulee, tulee, oli Heikki vastailut. Aino oli edellisten kesävieraiden kaksitoistavuotias suloinen ja vilkas tytär, joka oli monet kerrat katkerasti valittanut sitä, ettei hän ollut syntynyt poikana, koska hänen vanhempansa eivät sallineet tyttöjen ratsastaa. Kalle teki Ainolle melkeinpä joka päivä uuden kaarnaveneen ja oli erittäin iloinen ja onnellinen, kun Aino kiitti suloisesti hymyillen ja joskus otti hänet polvelleenkin istumaan. Ilmankos Kalle odottikin kaiholla ja ikävällä sekä kesän että Ainon tuloa.

Mainostaakseen uutta laivaansa mursi Heikki ensimmäisenä laiva-reitin avoimeksi ja Kalle seurasi iloisena ja tyytyväisenä Kainon mukana jäänmurtamismatkoilla. Kalle pyysi isäänsä kutsumaan myöskin Ainon mukaan jollekin jäänmurtomatkalle, sillä hän olisi erikoisen mielellään tahtonut näyttää Ainolle oikeata rautalaivaa kaarnaveneiden asemasta ja juosta Ainon kanssa vuoroin keulassa katselemassa jäiden murtumista laivan alla ja vuoroin perässä silmäilemässä niiden pakenemista potkurivirrassa. Se ei kuitenkaan ollut mahdollista, koska Aino oli vielä koulutehtävissään.

TOIMISTON TIEDOITUKSIA

Koska on esiintynyt epätietoisuutta siitä, kuka on oikeutettu liittymään Sukuseuramme jäseneksi, toimistonhoitaja valaisee asiaa seuraavasti:

1. Kaikki ne, jotka kantavat VÄÄNÄSEN nimeä (siis myös vaimot ja lapset, jotka ovat täyttäneet 18 vuotta),
2. Kaikki naispuoliset Väänäset (VÄÄNÄTTÄRET), jotka ovat avioliiton kautta liittyneet muihin sukuihin,
3. Kaikki edellisessä kohdassa mainittujen VÄÄNÄTTÄRIEN (18 vuotta täyttäneet LAPSET — nämä kaikki ovat ilman muuta oikeutettuja liittymään Sukuseuramme jäseniksi.

Lisäksi:

4. Sukuseuran sääntöjen §:n mom:n mukaan VÄÄNÄTTÄRIEN LASTENLAPSET sekä NÄIDEN LAPSET j.n.e. Sukuseuran johtokunnan esityksen ja Sukuseuran kokouksen hyväksymyksen perusteella. Johtokunta ei tahdo estää kenenkään tällaisen henkilön pääsyä Sukuseuraan, mutta pitää suotavana, että hän tahtoo omakohteisesti aktiivisesti edistää Sukumme tutkimusta tai taloudellisesti tukea Seuran toimintaa.

Tutkimustyötä hän voi suorittaa esim. siten, että hankkii kirkonkirjoista oman sukuhaaransa tiedot (juuri Väänäs-sukuun kuuluvan esiäitinsä puolelta) ja lähettää ne sukuarkistoon. Taloudellisesti pidetään sopivana esim. sellaisen lahjoituksen tekemistä Seuralle, millä k.o. osatutkimus voitaisiin viranomaisilta Seuran arkistoon hankkia. Sukuseuran sääntöihin, jotka ovat parhaillaan tarkistettavina, on tarkoituksena tehdä tähän kohtaan esitetynlainen selvennys. Uudet säännöt jaetaan jäsenille heti niiden valmistuttua.

Väänästen Sukuseuran jäsenmäärä on karttunut huomattavasti SUKUPUUN edellisen numeron ilmestymisen jälkeen, kuten sivulla 109 olevasta jäsenluettelon jatkosta voidaan havaita. Kuitenkin on vielä monia entisiä jäseniä, varsinkin siirtolaisia, jotka eivät ole ilmoittaneet toimistoon uutta osotettansa (heidän osoitteensa on SUKUPUUN I numerossa olevassa jäsenluettelossa merkitty sulkuihin) ja joille ei sen vuoksi ole voitu toi-

mittaa kiertokirjeitä eikä SUKUPUUTA. Pyydetään, että ne, jotka tietävät heidän nykyisen olinpaikkansa, ilmoittaisivat sen viipymättä toimistoon. Samoin on olemassa useita suvun jäseniä, jotka eivät ole syystä tai toisesta tulleet liittyneeksi Sukuseuraan. NUKKUVAT OLISI SYYTÄ HERÄTTÄÄ, koska emme usko kenenkään ainakaan periaatteellisesti voivan olla Sukuseuraan liittymistä vastaan. *Mikä voisikaan olla luonnollisempaa kuin se, että olemme kiinteässä kosketuksessa omaan suureen sukuumme ja opimme sen hyvin tuntemaan — se käy parhaiten päinsä liittymällä Sukuseuran jäseneksi ja tutkimalla omaa sukujulkaisuamme, tätä Väinästen Sukupuuta!*

Toimistonhoitaja ilmoittaa lisäksi, että sukulaiset, joiden omaisia on kaatunut sodissa, lähettäisivät sankarivainajista elämäkertatiedot sekä — mikäli mahdollista — valokuvan toimistoon ensi tilassa.

Sukuseuran toimiston osoite on: Helsinki, Ratakatu 21 B 2, puh. 66287. Seuran sihteeri, maisteri J o r m a V ä ä n ä n e n on tavattavissa kaikkina muina arkipäivinä, paitsi lauantaisin, klo 15.30—16.30.

VAÄNÄSTEN SUKUSEURAN JÄSENLUETTELO

(JATKOA)

Kantajäseniä:

Väänänen, Ida	Kirjanpitäjä, neiti	Helsinki
Väänänen, Janne	isäntä	Pöytä

Vakinaisia jäseniä:

Paavolainen, Ethel	apteekkarin rouva	Konnevesi
Tuulos, Lea	rouva	Varpaisjärvi
Väänänen, Aarno P.	tekn. yliopp.	Kiuruvesi
Väänänen, Aaro	isäntä	Lapinlahti
Väänänen, Anni	kansak.opettaja	Helsinki
Väänänen, Iivari	varatuomari	Jyväskylä
Väänänen, Keijo	metsäteknikko	Ahmoavaara
Väänänen, Veikko	fil. tri	Helsinki

Vuosijäseniä:

Aaltonen, Hilma	rouva	Heinola
Koivula, Reino	arkkitehti	Helsinki
Koivula, Toini	rouva	Helsinki
Niskanen, Hilda	rouva	Kajaani
Nurkki, Veera	kansak.opettaja	Helsinki
Oinonen, Aino	rouva	Helsinki
Partanen, Maria	rouva	Orivesi
Pesonen, Katri	emäntä	Siilinjärvi
Suhonen, Anna	rouva	Käpylä
Tuulos, Pekka	prokuristi	Varpaisjärvi
Virtaniemi, Irja	talousopettaja	Kaitainen
Väänänen, Ada	ompelijatar	Helsinki
Väänänen, Anneli	voimist. yliopp.	Helsinki
Väänänen, Anna-Liisa	neiti	Ahkionlahti
Väänänen, P. Einar	kurvesmies	Kyminlinna
Väänänen, Elli	maisteri	Lohja
Väänänen, Emil	tekn. joht.	Helsinki
Väänänen, Erika	hieroja, rva	Helsinki
Väänänen, Frans B.	varastopäällikkö	Pitäjänmäki
Väänänen, Hanna	neiti	Helsinki
Väänänen, Hilda	neiti	Helsinki
Väänänen, H. Ilmari	maalari	Virolahti
Väänänen, Inkeri	kansak.opettaja	Varpaisjärvi
Väänänen, Juho	maanvilj.	Kaltimo
Väänänen, Juho	muurari	Helsinki
Väänänen, Kaarina	yliloppilas	Helsinki
Väänänen, Kaija	neiti	Ahkionlahti
Väänänen, Kauko	maanvilj.	Ahkionlahti
Väänänen, Kerttu	rouva	Helsinki
Väänänen, Kirsti	fil. yliopp.	Siilinjärvi
Väänänen, Kusti	lääninarkistonhoit.	Kuopio
Väänänen, Oiva	lakit. yliopp.	Helsinki
Väänänen, Onni	johtaja	Helsinki
Väänänen, Pirkko	rouva	Helsinki
Väänänen, Pirkko	neiti	Ahkionlahti
Väänänen, Risto J.	opiskelija	Helsinki
Väänänen, Tuuro	maat. yliopp.	Helsinki
Väänänen, Viktor	seppä	Varkaus
Väänänen, Väinö	uuttaja	Helsinki
Väänänen, Väinö	maanvilj.	Heinola
Väänänen, Yrjö	junamies	Toijala
Ylä-Jussila, Aune	kansak.opettaja	Himanka

OIKAISUJA

Nimisivun kääntö-
puolella

Sivu Rivi

5 9 ylh.

9 18 alh.

10 8 ylh.

15 7 „

17 3 alh.

18 1 „

21 14 ylh.

21 15 „

23 4 „

23 7 alh.

24 6 ylh.

24 8 alh.

24 7 „

26 17 ylh.

26 12 alh.

26 18 „

30 17 alh.

34 14 „

47 12 ylh.

47 19 alh.

48 12 alh.

49 9 alh.

49 1 ylh.

49 13 „

49 18 „

50 24 ylh.

On:
— hautapatsas

Sukuseuran
— herrastuomarin —

Meckelin
Grym kuuluu yksitavuisiin nimiin

työn
olipas akankin

kymmenys —

Tavisalmen

Hamula kuuluu nyk. osaksi Maaningan, osaksi Siilinjärven kuntaan.

— *Ståhlbergin* (nyk. *Teräsvuori*), *Hillbomin* (nyk. *Hilpuu*) —
— *Ståhlbergin* (nyk. *Ståhlberg, Teräsvuori* ja *Teräksinen*), *Hillbomin* (nyk. *Hillbom* ja *Hilpuu*) —

— Petter (1788 —

— äidinäitinsä —

— *Noppanen* —

— polveutuvat Mikosta.

Mikon —

— *Jenny Karpo* —

— Pekka —

— runon —

— hetteiden —

Vaheri, Erkki

—majurint.

Väänänen, Adam

Väänänen, Kirsti neiti

Väänänen, Antti W.

Väänänen, Eero

Väänänen, Elli

Väänänen, Saimi

P.o:
— muistokivi

Sukujulkaisun
— herastuomarin —

Mechelin

työtä

oljpas akannii'

kymmenes —

Tavinsalmen

Maaningan, osaksi Siilinjärven kuntaan.

— *Ståhlbergin* (nyk. *Ståhlberg, Teräsvuori* ja *Teräksinen*), *Hillbomin* (nyk. *Hillbom* ja *Hilpuu*) —

— Petter (1778 —

— äitinsä —

— *Nopanen* —

— polveutuvat Nuutista.

Nuutin —

— *Fanny Karpo* —

— Antti —

— runo —

— hetteiden —

† Vaheri, Erkki

—majuri

† Väänänen, Adam

Sirkka, Kirsti rouva

† Väänänen, Antti W.

† Väänänen, Eero

† Väänänen, Elli

† Väänänen, Saimi